

Shahid Bahonar
University of Kerman

Journal of Iranian Studies

ISSN: 1735 - 0700

Journal of Iranian Studies

The Evolution of Attar Studies: A Historical and Thematic Perspective in the Area of Research Articles (1921–2015)

Elham Ganj Karimi¹ | Mohammad Taghavi² | Ehsan Ghabool³

1. (Corresponding Author), Ph.D. in Persian Language and Literature from Ferdowsi University of Mashhad, Iran. elham.ganjkarimi@yahoo.com

Instructor in the Department of Persian Language and Literature, Shahid Bahonar University of Kerman, Iran

2. Associate Professor in the Department of Persian Language and Literature, Ferdowsi University of Mashhad, Iran. taghavi@um.ac.ir

3. Assistant Professor in the Department of Persian Language and Literature, Ferdowsi University of Mashhad, Iran. ghabool@um.ac.ir

Article Info

Article type:
Research Article

Article history:

Received 2024 July 5

Received in revised form 2024

October 15

Accepted 2025 January 1

Published online 2025 June 22

Keywords:

*Faridoldin Attar Neyshaburi,
Bibliography,
Historical Evolution,
Thematic Analysis.*

ABSTRACT

Purpose: The artistic and linguistic prowess of Attar of Nishapur, together with his profound engagement with philosophical and epistemological questions, has led to the publication of numerous research articles about his works, poetry, and life. The present paper presents a comprehensive analysis of 375 articles published between 1921 and 2015, aiming to identify prevailing research trends and spot under-explored areas for future research. By mapping the intellectual landscape of Attar scholarship, the study seeks to inspire future research and avoid unnecessary duplication. The research methodology is descriptive-analytical, examining the historical trajectory of Attar studies, researchers' approaches to Attar's various works, and recurrent thematic axes.

Method and Research: By mapping the intellectual landscape of Attar scholarship, the study seeks to inspire future research and avoid unnecessary duplication. The research methodology is descriptive-analytical, examining the historical trajectory of Attar studies, researchers' approaches to Attar's various works, and recurrent thematic axes.

Findings and Conclusions: The results indicated a surge in Attar studies, particularly from the early 2000s and 2010s. Among Attar's works, *The Conference of the Birds* (Mantiq al-Tayr) dominates, accounting for 159 articles (42.4%). This prominence can be attributed to its mature content and structure, its rich and diverse themes, and its inclusion in university curricula. Following *The Conference of the Birds*, in descending order of frequency, are *The Book of Divinity* (Elahi-Nameh), *The Book of Tribulations* (Mosibat-Nameh), *Memoirs of the Saints* (Tazkirat al-Awliya), *Divan of Ghazals*, and works attributed to Attar, such as *The Book of Advice* (Pand-Nameh), *The Book of Chivalry* (Fotowwat-Nameh) and *The Book of Selections* (Mokhtar-Nameh). From a content perspective, the articles can be categorized into six main themes, ranked by frequency: comparative and analytical studies, interpretive studies, theory-driven studies, studies focused on the identification and examination of Attar's works, manuscript studies, and biographical studies.

Cite this article: Ganj Karimi, Elham., Taghavi, Mohammad., & Ghabool, Ehsan. (2025). The Evolution of Attar Studies: A Historical and Thematic Perspective in the Area of Research Articles (1921). *Journal of Iranian Studies*, 24 (47), 379-412. <http://doi.org/10.22103/jis.2025.23225.2623>

© The Author(s).

Publisher: Shahid Bahonar University of Kerman.

DOI: <http://doi.org/10.22103/jis.2025.23225.2623>

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

The artistic and linguistic prowess of Attar of Nishapur, together with his profound engagement with philosophical and epistemological questions, has led to the publication of numerous research articles about his works, poetry, and life. The present paper presents a comprehensive analysis of 375 articles published between 1921 and 2015, aiming to identify prevailing research trends and spot under-explored areas for future research. By mapping the intellectual landscape of Attar scholarship, the study seeks to inspire future research and avoid unnecessary duplication.

Methodology

The research method is library-based and relies on note-taking. The article adopts a statistical, descriptive and analytical approach. Statistical figures are used to quantify the research, while a descriptive-analytical method evaluates its quality. Furthermore, tables and figures are utilized to illustrate various aspects, including the attention researchers have devoted to Attar's multiple works, the diversity of topics covered in articles related to Attar and his contributions, a quantitative overview of Attar studies, a structural summary of these studies, and the most frequently cited articles. The collected notes were systematically prepared, categorized, and analyzed according to these criteria.

Discussion

The first article on Attar studies in Iran was published in 1956, with no further articles published on the subject between 1956 and 1961. Only two articles were written in the 1950s, and ten were published during the 1960s. In the 1970s and 1980s, five articles were published in each decade. However, the 1990s marked a significant rise, with 54 articles published, signaling notable growth. Articles from before the 2000s generally lacked any systematic structure, often missing major article elements, such as an abstract, keyword, introduction, conclusion and reference. The 2000s saw the publication of 166 articles, with the first structured article in Attar studies appearing in 2003. From 2012 to 2015, during the early 2010, a total of 133 articles were published. Since 2007, the volume of articles has steadily increased compared to earlier years, with 2008 standing out as a peak year, yielding 39 articles—the highest annual output in the study period. This surge in publications is partly attributed to Shafiei Kadkani's refined critical editions of Attar's works, which likely spurred scholarly interest.

A total of 129 journals have contributed to Attar studies, with *Ketab-e Mah-e Adabiat* and *Kayhan-e Farhangi* leading the field, each publishing 17 articles.

A review of articles on Attar and his works, spanning the years 1921 to 2015, categorizes them into six groups based on their thematic approach. These groups, ranked by frequency of occurrence, are as follows:

- Comparative and analytical articles: 123 articles
- Interpretive articles: 113 articles
- Theory-driven articles: 65 articles
- Articles on the identification and analysis of Attar's works: 39 articles

- Manuscript studies: 18 articles
- Biographical articles: 17 articles

Among Attar's works, *The Conference of the Birds* holds a special position. Scholars and researchers have focused extensively on its analysis, interpretation, and exploration of literary and conceptual aspects. The work's maturity in content and structure, allegorical and symbolic themes, the richness and variety of its subjects, its inclusion in the undergraduate Persian language and literature curriculum and the attention of Shafiei Kadkani as a prominent and influential scholar of Persian literature are among the reasons for its popularity among researchers. The story of Sheikh San'an, a notable section of this book, has garnered significant scholarly attention. Consequently, articles on *The Conference of the Birds* rank highest in terms of quantity. Out of the 375 articles reviewed, 46 articles (12.26%) have been cited in other articles.

Among these, 38 articles were cited only once, while 8 articles were cited twice in other works.

Conclusion

Researchers have extensively focused on *The Conference of the Birds* in articles about Attar and his works. This focus is due to the maturity of its content and structure, the richness and diversity of its themes, and its inclusion in university curricula. As a result, articles on *The Conference of the Birds* rank highest with 159 articles (42.4%), followed by *The Book of Divinity (Elahi-Nameh)* with 60 articles (16%), *The Book of Tribulations (Mosibat-Nameh)* with 55 articles (14.66%), *The Book of Mysteries (Asrar-Nameh)* with 44 articles (11.73%), *Memoirs of the Saints (Tazkirat al-Awliya)* with 37 articles (9.86%), the *Divan of Ghazals* with 22 articles (5.86%), works attributed to Attar (*The Book of Advice (Pand-Nameh)*, *The Book of Chivalry (Fotowwat-Nameh)*, etc.) with 6 articles (1.6%), and *The Book of Selections (Mokhtar-Nameh)* with 3 articles (0.8%).

From a thematic perspective, articles in the field of Attar studies are divided into six categories:

- Comparative and analytical articles: 123 articles (32.8%)
- Interpretive articles: 113 articles (30.13%)
- Theory-driven articles: 65 articles (17.34%)
- Articles on identifying and analyzing Attar's works: 39 articles (10.4%)
- Manuscript studies: 18 articles (4.8%)
- Biographical articles: 17 articles (4.53%)

Each category covers diverse and varied topics.

In terms of quantity, it was observed that the number of articles on Attar studies has increased significantly since 2003. Of the 375 articles reviewed, 217 articles (57.86%) were written after the publication of Shafiei Kadkani's critical version of Attar's works in 2007, highlighting their substantial impact on the growth of this research field. Additional factors contributing to this growth include the development of higher education institutions and an increase in the number of graduate students and researchers, particularly at the master's and doctoral levels. The rise of academic and literary journals, the inclusion of *The Conference of*

the Birds in undergraduate curricula, academic conferences and the designation of April 14th (25th of Farvardin) as National Attar Day in the Iranian calendar have also played significant roles in boosting the number of articles on Attar and his works in recent years.

Out of the 375 articles reviewed, 46 articles (12.26%) have been cited in other works. Among these, 38 articles (10.13%) were cited only once, and 8 articles (2.13%) were each cited twice in other articles. University-based articles accounted for the largest share, with 37 articles. Among university journals, Tarbiat Modares University's *Literary Research Journal* and *Journal of Mystical and Mythological Literature* at Islamic Azad University Tehran South each had three articles cited. Journals such as *New Literary Studies* at Ferdowsi University of Mashhad, *Journal of Kavoshnameh of Persian Language and Literature* at Yazd University, *Textual Studies* at Allameh Tabataba'i University, and *Mystical Studies* at Kashan University each had two articles cited. Among non-university journals, *Nameh-ye Farhangestan* with five articles was the most frequently cited.

سیر عطارپژوهی از منظر تاریخی و موضوعی در حوزه مقالات (۱۳۰۰-۱۳۹۴)

الهام گنج کریمی^۱ (نویسنده مسوول) | محمد تقوی^۲ | احسان قبول^۳

۱. دانش آموخته دکتری زبان و ادبیات فارسی دانشگاه فردوسی مشهد، ایران. مدرس گروه زبان و ادبیات فارسی دانشگاه شهید باهنر کرمان، ایران. elham.ganjkarimi@yahoo.com
۲. دانشیار گروه زبان و ادبیات فارسی دانشگاه فردوسی مشهد، ایران. taghavi@um.ac.ir
۳. استادیار گروه زبان و ادبیات فارسی دانشگاه فردوسی مشهد، ایران. ghabool@um.ac.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	زمینه/ هدف: قابلیت‌های هنری و زبانی و اشتغال بر مباحث فکری و معرفتی گوناگون در آثار عطار نیشابوری سبب نگارش مقاله‌های متعدد درباره آثار، اشعار و زندگی وی شده است. در این مقاله، پژوهش‌های عطارشناسی در حوزه مقالات از سال ۱۳۰۰ تا پایان سال ۱۳۹۴ (شامل ۳۷۵ مقاله) بررسی شده است.
تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۴/۱۵ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۷/۲۴ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۰/۱۲ تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۴/۰۱	روش/ رویکرد: این پژوهش علاوه بر بررسی رویکردهای مربوط به عطار و آثار وی در مقالات، به پیدا کردن و نشان دادن موضوعاتی که پژوهشگران کمتر به آن توجه کرده‌اند، با هدف پیشگیری از دوباره‌کاری و انجام کارهای موازی صورت پذیرفته است. روش تحقیق در این جستار توصیفی - تحلیلی است. مقالات در سه مؤلفه سیر تاریخی، رویکرد پژوهشگران به آثار مختلف عطار نیشابوری و محورهای موضوعی به بحث گذاشته شده است.
کلیدواژه‌ها: آثار فریدالدین عطار نیشابوری، مقاله‌شناسی، سیر تاریخی، بررسی موضوعی.	یافته‌ها/ نتایج: حاصل پژوهش نشان‌دهنده رشد عطارپژوهی از اواخر دهه هشتاد و نود است. از میان آثار عطار منطق‌الطیر به دلیل پختگی در محتوا و ساختار، کثرت و تنوع مضمونی کلام و همچنین تدریس در دانشگاه، با ۱۵۹ مقاله (۴۲٫۴٪) در صدر قرار دارد. سپس به ترتیب الهی‌نامه، مصیبت‌نامه، تذکره‌الاولیا، دیوان غزلیات، آثار منسوب به عطار (پندنامه، فتوت‌نامه و...)، مختارنامه (رباعیات) در رده‌های بعد قرار دارند. از لحاظ محتوایی موضوعات به شش حوزه تقسیم‌بندی شدند که به ترتیب بسامد آماری عبارتند از: مقالات مقایسه‌ای و تطبیقی، مقالات نکته‌یاب، مقالات نظریه‌محور، مقالات مربوط به شناسایی و بررسی آثار عطار، مقالات نسخه‌شناسی و مقالات زندگی‌نامه‌ای.

استناد: گنج کریمی، الهام؛ تقوی، محمد؛ و قبول، احسان (۱۴۰۴). سیر عطارپژوهی از منظر تاریخی و موضوعی در حوزه مقالات (۱۳۰۰-۱۳۹۴). *مجله مطالعات ایرانی*، ۲۴ (۴۷)، ۳۷۹-۴۱۲.

<http://doi.org/10.22103/jis.2025.23225.2623>

© نویسندگان.

ناشر: دانشگاه شهید باهنر کرمان.

۱. مقدمه

پژوهش در زمینه متون کلاسیک فارسی که میراث فرهنگی ایرانیان به شمار می‌رود، نیاز به نوآوری دارد. برای خوانش‌های متنوع و متناسب با هر زمان و دوره‌ای، باید جنبه‌های ناشناخته متون کلاسیک را بررسی کرد و به شناخت بهتری از این آثار دست پیدا کرد. «دوره جدید با نام «عصر انفجار اطلاعات» مشهور است؛ در این عصر اطلاعات از طریق فن‌آوری‌های پیشرفته‌ای همچون اینترنت و شبکه‌های اطلاع‌رسانی به میزان گسترده و فراوانی یافت می‌شود. از این‌رو، به دست آوردن اطلاعات به منظور رشد علم به تنهایی کافی نیست، بلکه روش‌شناسی، تحلیل، پردازش و چگونگی کاربرد اطلاعات نیز نقش اساسی دارد.» (قبول و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۷۸).

با وجود افزایش رسانه‌ها و گسترش اطلاع‌رسانی و توسعه دانش بشری، نقش و جایگاه فرهنگ مکتوب، همچنان برجسته و تأثیرگذار است. در این میان، مقاله در جوامع علمی و دانشگاهی اهمیت و جایگاه ویژه‌ای دارد. «مقاله به یگانه رسانه معتبر علمی بدل شده، به گونه‌ای که در نظام‌های دانشگاهی هر مقاله پژوهشی، حکم یک واحد نوین اندیشه را دارد و مرجع اصیل علمی و پژوهشی به شمار می‌رود.» (فتوحی رودممعجی، ۱۳۹۳: ۲۳). اکنون مقاله پژوهشی جای کتاب را گرفته و در نظام‌های ارزیابی دانشگاهی، ارزش علمی آن از کتاب بیش‌تر است.

بر این اساس، مقاله‌شناسی و ارزیابی مقالات اهمیت خاص یافته است، مقاله‌شناسی به مؤلفه‌هایی مانند شناخت آسیب‌ها و امتیازات سامان‌دهی، تعیین موضوع، مشخص کردن زمینه و حدود موضوع، بکر و تازه بودن، جلوگیری از تکرار و موازی‌کاری در نگارش یک مقاله علمی کمک خواهد کرد. نیاز غیر قابل انکار پژوهشگران هر زمینه به پژوهش‌های پیشین، جدای از این که ارزش و منزلت علمی به اثر پژوهشگر خواهد بخشید، امر پژوهش را نیز تسهیل کرده، باعث صرفه‌جویی در وقت و هزینه‌ها خواهد شد.

در ایران نخستین مقاله‌شناسی در زبان فارسی به سال ۱۳۴۰ برمی‌گردد. زمانی که انتشارات دانشگاه تهران به همت ایرج افشار نخستین جلد فهرست مقالات ایرج افشار را چاپ کرد و این مجموعه، با استقبال پژوهشگران مواجه شد. طبیعی است که در آغاز راه، تهیه و چاپ فهرست مقالات کاستی‌هایی داشته است؛ از جمله کامل نبودن فهرست مقاله‌ها، دادن اطلاعات ناقص به پژوهشگر و بسنده کردن به فهرست‌نویسی عنوان و نویسنده مقاله و در برخی موارد سال چاپ و نام نشریه، اما این زحمات ابتدایی سرآغازی شد برای انجام کارهای مشابه و در عین حال کامل‌تر و دقیق‌تر، تا جایی که در سال‌های اخیر، مقاله‌شناسی، موضوع پژوهش پایان‌نامه‌ها و رساله‌های دانشگاهی قرار گرفته است.

۱-۱. بیان مسأله

در گستره عطارپژوهی تا کنون مجموعه‌ای که بتواند در این زمینه به پژوهشگران کمک کند، تهیه نشده و با بررسی به عمل آمده، فهرست مقالات ایرج افشار نیز از این جهت کامل نیست. بر همین اساس و با توجه به جایگاه والای اندیشه‌ها و آثار عطار نیشابوری در پهنه زبان و ادبیات فارسی، و از آنجایی که شعر عطار نماینده یکی از مراحل تکامل شعر عرفانی فارسی است» (شفیعی کدکنی: ۱۳۸۹: ۲۰)، موضوع تهیه فهرستی از مقاله‌های گستره عطارپژوهی و نقد و تحلیل آن بسیار حایز اهمیت است تا راه پژوهش در این زمینه برای پژوهشگران و علاقه‌مندان هموارتر

گردد. با بررسی و جستجو در منابع مجلات گوناگون، مشخص شد که بین سال‌های ۱۳۰۰-۱۳۹۴ تعداد ۳۷۵ مقاله فارسی با موضوع عطار، اندیشه‌ها و آثارش نوشته شده و در مجلات مختلف به چاپ رسیده است.^۱

۲-۱. پیشینه پژوهش

تاکنون دو کتابشناسی از دو مؤلف مختلف در مورد عطار چاپ شده است، هر دو کتاب با عنوان «کتابشناسی عطار» از علی میرانصاری و نادر کریمیان سردشتی در سال ۱۳۷۴ به مناسبت برگزاری کنگره جهانی عطار چاپ شده‌اند. در هر دو کتاب نیز بخشی به معرفی مقالات اختصاص دارد، میرانصاری در ۴۳۴ صفحه، به تفکیک موضوعی در سه موضوع «زندگی و اندیشه»، «آثار عطار»، «آثار منسوب»، -در ذیل هر موضوع-، منابع عمومی، کتاب‌ها، مقالات، کتب و رسایل، نسخ خطی، چاپ، شروح و ترجمه را معرفی کرده است. کریمیان در ۵۷ صفحه، به تفکیک «منابع پژوهش در احوال و آثار عطار» و «پژوهش‌های علمی مستقل در شرح احوال و آثار عطار»، «فهرست مقالات در احوال و آثار عطار» و «آثار ترجمه شده عطار به زبان‌های خارجی» را با شماره‌گذاری ذکر کرده است. کریمیان به نسخ خطی و رسایل پرداخته و فقط کتاب‌ها و مقالات را آورده است.

از کتاب میرانصاری به خاطر پراکندگی و عدم شماره‌گذاری در یک نگاه نمی‌توان تعداد مقاله‌ها را دریافت. در پایان نیز فهرست جداگانه کلی نیآورده است. ولی کریمیان تعداد ۵۵ مقاله، ۱۱۶ کتاب در پژوهش علمی مستقل در شرح احوال و آثار عطار و ۴۶ منبع عمومی در شرح احوال عطار معرفی کرده است. در سال ۱۳۷۷ مقاله «عطار در هندوستان» از رضا مصطفوی سبزواری بررسی نسخه‌های خطی و چاپی و شرح‌های عطار در هند» نوشته شده است. همچنین، در سال ۱۳۹۳ یک مقاله با عنوان «عطارپژوهی شفيعی کدکنی (سیری در مجموعه آثار عطار نیشابوری به کوشش دکتر شفيعی کدکنی)» از مجتبی کمپانی زارع در نشریه «دین» شماره ۱۹۸ چاپ شده است. نویسنده این مقاله به معرفی تصحیح‌های شفيعی کدکنی از آثار عطار پرداخته است. ضرورت نگارش مقاله حاضر به این دلیل است که کارنامه تحلیلی سیر عطارپژوهی در داخل و خارج از ایران از آغاز تا پایان سال ۱۹۹۴ بررسی نشده و از این منظر این مقاله دارای نوآوری در موضوع است.

۳-۱. روش‌شناسی پژوهش

روش تحقیق، کتابخانه‌ای و مبتنی بر یادداشت‌برداری است. نگارش مقاله نیز به صورت آماری و توصیفی تحلیلی صورت گرفت است. در این مقاله سعی شده کمیّت پژوهش‌ها با نمودار آماری ارائه گردد و کیفیت پژوهش‌ها به صورت توصیفی - تحلیلی، عرضه شود. همچنین در جدول‌ها و نمودارها میزان توجه پژوهشگران به آثار مختلف عطار، تنوع موضوعات در مقالات مربوط به عطار و آثارش، جمع‌بندی مقالات عطارپژوهی از لحاظ کمی، جمع‌بندی مقالات عطارپژوهی از لحاظ ساختار و پراستنادترین مقالات مشخص شده‌اند و برگه‌های یادداشت براساس این موارد تهیه و سپس دسته‌بندی و تحلیل شده است.

۴-۱. یافته‌های پژوهش

حاصل پژوهش نشان‌دهنده رشد عطارپژوهی از اواخر دهه هشتاد و نود است. از میان آثار عطار منطق‌الطیر به دلیل پختگی در محتوا و ساختار، کثرت و تنوع مضمونی کلام و همچنین تدریس در دانشگاه، با ۱۵۹ مقاله (۴۲،۴٪) در صدر قرار دارد. سپس به ترتیب الهی‌نامه، مصیبت‌نامه، تذکره‌الاولیا، دیوان غزلیات، آثار منسوب به عطار (پندنامه،

فتوت‌نامه و...، مختارنامه (رباعیات) در رده‌های بعد قرار دارند. از لحاظ محتوایی موضوعات به شش حوزه تقسیم‌بندی شدند که به ترتیب بسامد آماری عبارتند از: مقالات مقایسه‌ای و تطبیقی، مقالات نکته‌یاب، مقالات نظریه‌محور، مقالات مربوط به شناسایی و بررسی آثار عطار، مقالات نسخه‌شناسی و مقالات زندگی‌نامه‌ای.

۲. بحث و بررسی

۱-۲. بررسی بسامد مقالات منتشر شده از سال ۱۳۰۰ تا ۱۳۹۴ درباره عطار و آثار او

اولین مقاله در گستره عطارپژوهی در ایران، مربوط به سال ۱۳۳۵ است و از سال ۱۳۳۵ تا سال ۱۳۴۰ مقاله دیگری در این زمینه نوشته نشده است. در مجموع در دهه سی، دو مقاله نگارش یافته و در دهه چهل، ده مقاله چاپ شده است. در دهه پنجاه، پنج مقاله و در دهه شصت هم در مجموع پنج مقاله منتشر شده است. در دهه هفتاد ۵۴ مقاله نوشته شده که رشد چشمگیری را نشان می‌دهد. مقالات نگارش شده تا قبل از دهه هشتاد ساختارمند نیستند و اغلب چکیده، کلیدواژه، مقدمه، نتیجه‌گیری، فهرست منابع و مآخذ ندارند. در دهه هشتاد در مجموع ۱۶۶ مقاله نگارش یافته است. اولین مقاله ساختارمند در زمینه عطارپژوهی در سال ۱۳۸۲ به نگارش درآمده و در دهه نود در فاصله سال‌های ۱۳۹۱-۱۳۹۴ در مجموع ۱۳۳ مقاله نوشته شده است.

جدول (۱-۲): تعداد مقالات چاپ شده براساس سال نشر

سال	تعداد مقالات
۱۳۳۵	۲
۱۳۴۰	۳
۱۳۴۲	۲
۱۳۴۴	۱
۱۳۴۵	۲
۱۳۴۷	۱
۱۳۴۸	۱
۱۳۵۱	۱
۱۳۵۲	۲
۱۳۵۶	۱
۱۳۵۷	۱
۱۳۶۶	۲
۱۳۶۷	۳
۱۳۷۰	۱
۱۳۷۲	۱
۱۳۷۳	۲
۱۳۷۴	۹
۱۳۷۵	۷
۱۳۷۶	۸
۱۳۷۷	۶
۱۳۷۸	۱۰

۱۰	۱۳۷۹
۴	۱۳۸۰
۳	۱۳۸۱
۱۲	۱۳۸۲
۱۵	۱۳۸۳
۱۶	۱۳۸۴
۱۱	۱۳۸۵
۲۱	۱۳۸۶
۳۹	۱۳۸۷
۱۶	۱۳۸۸
۲۹	۱۳۸۹
۲۷	۱۳۹۰
۳۱	۱۳۹۱
۲۱	۱۳۹۲
۲۸	۱۳۹۳
۲۶	۱۳۹۴

(سال‌هایی که در جدول فوق ذکر نشده به این معنا است که مقاله‌ای در آن سال‌ها چاپ نشده است.)

۲-۲. مجلات و نشریه‌های حاوی مقالات

از سال ۱۳۸۶ تعداد مقالات نگارش یافته نسبت به سال‌های قبل از آن رشد داشته و سال ۱۳۸۷ با ۳۹ مقاله بیشترین بسامد مقالات را نسبت به تمامی سال‌های مورد بررسی دارد. می‌توان چاپ تصحیح‌های منقح شفيعی کدکني از آثار عطار را در این بالا رفتن میزان رشد مقالات مؤثر دانست.

۱۲۹ مجله مقالات مرتبط با عطار را چاپ کرده‌اند. از میان نشریاتی که مقالات مربوط به عطارپژوهی را به چاپ رسانده‌اند، مجله کتاب ماه ادبیات با ۱۷ مقاله و کیهان فرهنگی با ۱۷ مقاله بیشترین تعداد مقالات حوزه عطارپژوهی را چاپ و نشر کرده‌اند.

جدول (۲-۲): عنوان نشریات و تعداد مقالات

تعداد مقالات	عنوان نشریات
	آيينه معرفت (دانشگاه شهيد بهشتي) (علمی - پژوهشی)، ادب فارسی (دانشگاه تهران) (علمی - پژوهشی)، ادب‌نامه تطبیقی دانشگاه پیام نور، ادبیات داستانی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه کرمانشاه، ادبیات و علوم انسانی دانشگاه بیرجند (علمی-پژوهشی)، ارمغان، اطلاعات سیاسی-اقتصادی، اندیشه دینی دانشگاه شیراز (علمی - پژوهشی)، ایران‌شناخت، ایران‌نامه (بنیاد مطالعات ایران)، پژوهش ادبیات معاصر جهان دانشگاه تهران (علمی - پژوهشی)، پژوهش‌های ادبی-قرآنی دانشگاه اراک (علمی-پژوهشی)، پژوهش‌های ادبی و بلاغی (دانشگاه پیام نور)، پژوهش‌های ادبیات تطبیقی (دانشگاه تربیت مدرس) (علمی-پژوهشی)، پژوهش‌های اعتقادی کلامی (دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساوه) (علمی-پژوهشی)، پژوهش‌های فلسفی و کلامی دانشگاه قم (علمی-پژوهشی)، پژوهش‌های نقد ادبی و سبک شناختی (دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهرکرد)، پژوهشنامه عرفان انجمن علمی عرفان اسلامی ایران (علمی-پژوهشی)، پیام بهارستان، پیام دریا، تئاتر (انجمن هنرهای نمایشی ایران)، تازه‌های روان‌درمانی، تفکر و کودک پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی (علمی-پژوهشی)، جامعه‌شناسی هنر و ادبیات (دانشگاه تهران) (علمی-پژوهشی)، جاویدان خرد (انجمن حکمت و فلسفه ایران)، چشم‌انداز

۱	ارتباطات فرهنگی (معاونت ارتباطات سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی)، الدراسات الادبیّه (کرسی زبان و ادبیات فارسی دانشگاه لبنان)، زبان و ادبیات فارسی (دانشگاه تربیت معلم تهران)، زیبایی‌شناسی ادبی (اندیشه‌های ادبی) دانشگاه آزاد اسلامی اراک (علمی-پژوهشی)، سخن، شیعه‌شناسی، عصر آدینه، علوم انسانی دانشگاه الزهرا (س) (علمی-پژوهشی)، علوم سیاسی دانشگاه باقر العلوم (ع) (علمی - ترویجی)، فرهنگ مردم، فرهنگ‌نویسی (ویژه‌نامه فرهنگستان) (علمی-پژوهشی)، فنون ادبی (دانشگاه اصفهان) (علمی-پژوهشی)، قند پارسی، کاوش، کتاب ماه دین (خانه کتاب)، گزارش، گلستان هنر (فرهنگستان هنر جمهوری اسلامی ایران)، ماهنامه صاعقه، مجله زبان و ادبیات عربی (مجله ادبیات و علوم انسانی سابق) دانشگاه فردوسی مشهد (علمی-پژوهشی)، مشکوه (بنیاد پژوهش‌های اسلامی آستان قدس رضوی)، مطالعات اجتماعی و روانشناختی زنان (دانشگاه الزهرا) (علمی-پژوهشی)، مطالعات ادبیات کودک دانشگاه شیراز (دانشگاه شیراز) (علمی-پژوهشی)، مطالعات تطبیقی هنر دانشگاه هنر اصفهان (علمی-پژوهشی)، مطالعات تقریبی مذاهب اسلامی (فروغ وحدت)، مطالعات راهبردی زنان (علمی-پژوهشی)، مطالعات روش‌شناسی دینی (دانشگاه پیام نور)، مطالعات قرآنی دانشگاه آزاد اسلامی واحد جبرفت (علمی-ترویجی)، مطالعات میان‌رشته‌ای در علوم انسانی پژوهشگاه مطالعات فرهنگی و اجتماعی (علمی-پژوهشی)، مطالعات نقد ادبی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز، مطالعات و تحقیقات ادبی (دانشگاه خوارزمی تهران)، معارف اسلامی (سازمان اوقاف)، نامه انجمن، نامه انسان‌شناسی (انجمن انسان‌شناسی ایران) (علمی-پژوهشی)، نسیم بخارا (موسسه فرهنگی هنری بخارا)، نقد و نظر (فصلنامه فلسفه و الهیات) حوزه علمیه قم (علمی-پژوهشی)، نمایش (انجمن هنرهای نمایشی ایران)، هلال (اداره مطبوعات پاکستان)، وحید، وقف میراث جاویدان (سازمان اوقاف و امور خیریه)، هنر (وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی)، هنر دینی، هنر و مردم.
۲	ادبیات فارسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوی، مدرس هنر (دانشگاه تربیت مدرس)، اشراق (دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز) ایران‌شناسی، مجله پژوهشی علوم انسانی دانشگاه اصفهان، تاریخ ادبیات (دانشگاه شهید بهشتی) (علمی-پژوهشی)، حافظ، رشد آموزش زبان و ادب فارسی (وزارت آموزش و پرورش)، رشد معلم (وزارت آموزش و پرورش)، زبان و ادبیات فارسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اراک، شعر، فرهنگ (پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی)، کاوش‌نامه ادبیات تطبیقی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه رازی کرمانشاه (علمی - پژوهشی)، کلک، کیهان اندیشه (موسسه کیهان)، گزارش میراث (مرکز پژوهشی میراث مکتوب)، گلستان قرآن، مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز (علمی-پژوهشی)، نامه فرهنگ، نقد ادبی دانشگاه تربیت مدرس (علمی - پژوهشی).
۳	ادب‌پژوهی (دانشگاه گیلان) (علمی-پژوهشی)، ادبیات داستانی (حوزه هنری)، ادبیات عرفانی دانشگاه الزهرا (علمی-پژوهشی)، پژوهش‌نامه ادب حماسی (دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن) (علمی-پژوهشی)، جستارهای زبانی (پژوهش‌های زبان و ادبیات تطبیقی) (دانشگاه تربیت مدرس) (علمی-پژوهشی)، دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه شهید باهنر کرمان (علمی-پژوهشی)، شناخت (پژوهش‌نامه ادبیات و علوم انسانی سابق) (دانشگاه شهید بهشتی) (علمی-پژوهشی)، کاوش‌نامه زبان و ادبیات فارسی (دانشگاه یزد) (علمی-پژوهشی)، نثرپژوهی ادب فارسی (ادب و زبان فارسی) دانشگاه شهید باهنر کرمان (علمی-پژوهشی)، نشر دانش (مرکز نشر دانشگاهی)
۴	ادبیات تطبیقی دانشگاه شهید باهنر کرمان (علمی-پژوهشی)، مجله بخارا، پژوهش زبان و ادبیات فارسی جهاد دانشگاهی (علمی - پژوهشی)، پژوهش‌نامه ادب غنایی دانشگاه سیستان و بلوچستان (علمی-پژوهشی)، پژوهش‌های زبان و ادبیات فارسی (متن‌شناسی ادب فارسی) دانشگاه اصفهان (علمی-پژوهشی)، تحقیقات تعلیمی و غنایی زبان و ادبیات فارسی (دانشگاه آزاد اسلامی واحد بوشهر) (علمی-پژوهشی)، سبک‌شناسی نظم و نثر فارسی (بهار ادب) (علمی-پژوهشی)، کهن‌نامه ادب پارسی (پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی) (علمی-پژوهشی)، معارف (مرکز نشر دانشگاهی).
۵	آینه پژوهش (دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)، ادیان و عرفان (دانشگاه تهران) (علمی-پژوهشی)، شعرپژوهی (بوستان ادب) دانشگاه شیراز (علمی-پژوهشی)، مطالعات ادبیات تطبیقی دانشگاه آزاد جبرفت، مجله یغما.
	پژوهشنامه ادبیات تطبیقی (دانشگاه آزاد اسلامی واحد دهقان) (علمی-پژوهشی)، پژوهش‌های فلسفی دانشکده ادبیات و علوم انسانی تبریز (علمی-پژوهشی)، دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران (علمی-پژوهشی)، عرفانیات در ادب فارسی (دانشگاه آزاد

۶	اسلامی واحد همدان، نامه پارسی (شورای گسترش زبان و ادبیات فارسی).
۷	پژوهش‌های ادب عرفانی دانشگاه اصفهان (گوهر گویا) (علمی-پژوهشی)، زبان و ادبیات فارسی (دانشگاه آزاد اسلامی مشهد)، متن‌پژوهی ادبی (دانشگاه علامه طباطبائی) (علمی-پژوهشی)، مطالعات عرفانی (دانشگاه کاشان) (علمی-پژوهشی).
۱۱	آینه میراث (مرکز پژوهشی میراث مکتوب) (علمی-پژوهشی)
۱۲	اطلاعات حکمت و معرفت، عرفان اسلامی دانشگاه آزاد اسلامی واحد زنجان
۱۵	ادبیات عرفانی و اسطوره‌شناختی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران جنوب (علمی-پژوهشی)
۱۷	کتاب ماه ادبیات، کیهان فرهنگی (مؤسسه کیهان)

پس از بررسی مقالات درباره عطار و آثارش از سال ۱۳۰۰ تا ۱۳۹۴ مقاله‌ها به لحاظ رویکرد به محتوا به شش گروه تقسیم شدند؛ این شش گروه براساس بسامد مقالات عبارتند از:

۱. مقالات مقایسه‌ای و تطبیقی: ۱۲۳ مقاله؛

۲. مقالات نکته‌یاب: ۱۱۳ مقاله؛

۳. مقالات نظریه‌محور: ۶۵ مقاله؛

۴. مقالات مربوط به شناسایی و بررسی آثار عطار: ۳۹ مقاله؛

۵. مقالات نسخه‌شناسی: ۱۸ مقاله؛

۶. مقالات زندگی‌نامه‌ای: ۱۷ مقاله.

در هریک از این گروه‌ها موضوعات جزئی فراوانی مطرح شده است؛ مثلاً تعدادی از مقالات مباحث گستره ادبیات تطبیقی و مقایسه‌ای را مد نظر داشته‌اند. برخی مقاله‌ها به مضامین و درونمایه‌های شعری عطار مانند وحدت وجود، عشق، معرفت، شطح و... پرداخته‌اند؛ برخی دیگر از مقاله‌ها جنبه‌های زبانی و ادبی را موضوع مطالعه خود قرار داده‌اند، بعضی به قصه‌پردازی و نمادهای شعری اشاره کرده‌اند؛ تعدادی مربوط به بررسی زیبایی‌های شعر و سخن عطار است و تعداد دیگری به معرفی آثار عطار و یا نقد و بررسی تصحیح‌های آثار وی پرداخته‌اند و بخش دیگری از مقالات مربوط به نسخه‌شناسی در خصوص آثار عطار است و موضوع برخی مقالات زندگی‌نامه عطار و شرح حال وی. از آن‌جا که بعضی مقالات قابلیت طرح شدن در زیرمجموعه دو یا چند موضوع را داشت، براساس مسأله اصلی آن مقاله و پرسش‌های آن در ذیل یک موضوع دسته‌بندی شد. بنابراین، یک مقاله در دو یا چند دسته موضوعی قرار نگرفت.

- مقالاتی در دسته مقالات مقایسه‌ای و تطبیقی قرار گرفته‌اند که مقایسه‌ای بین آثار عطار با شاعران و نویسندگان ایرانی صورت پذیرفته و یا براساس نظریه‌های ادبیات تطبیقی فرانسوی^۲ یا امریکایی^۳ به مقایسه تطبیقی آثار عطار با آثار نویسندگان و شاعران جهان پرداخته است. مقالات بازتاب شخصیت‌های

دینی، عرفانی، و مفاهیم دینی و مقالات مرتبط با ترجمه آثار عطار با بررسی تفاوت‌ها و شباهت‌های آن ترجمه با نسخه فارسی، در این دسته جای گرفته‌اند.

- نویسنده/ نویسندگان مقالاتی که در دسته مقالات نکته‌یاب قرار گرفته‌اند، نکته‌های عرفانی، ادبی، اخلاقی، تعلیمی، دینی، روان‌شناسی، اجتماعی و... را در آثار عطار بررسی کرده‌اند، ولی نظریه‌های ادبی را در جایگاه چهارچوب تحلیلی مقاله قرار نداده‌اند.

- مقالات دسته نظریه‌محور مقالاتی هستند که نویسنده/ نویسندگان با بهره‌بردن از نظریه‌هایی نظیر روایت‌شناسی، روان‌شناختی، رویکردهای نقد و تحلیل، هرمنوتیک، نشانه‌شناسی، تحلیل‌گفتمان و... به بررسی آثار عطار پرداخته‌اند.

- مقالات مربوط به شناسایی و بررسی آثار عطار مقالاتی هستند که به معرفی و نقد شرح‌ها، تصحیح‌ها و متن‌های چاپ شده آثار عطار، معرفی اجمالی آثار عطار، معرفی، نقد و بررسی پژوهش‌های مرتبط با آثار عطار پرداخته‌اند.

- مقالاتی در دسته مقالات نسخه‌شناسی قرار گرفته‌اند که نسخه‌های خطی و مقابله تصحیح‌ها و تصحیف‌ها در آثار عطار، آثار منسوب به عطار و ملحقات آثار و پژوهش‌های پیرامون مآخذ آثار عطار را بررسی کرده‌اند.

- مقالات دسته زندگی‌نامه‌ای شامل مقالات بررسی و معرفی زندگی، اندیشه و نسبت آثار عطار و پژوهش پیرامون عطارهای دروغین است.

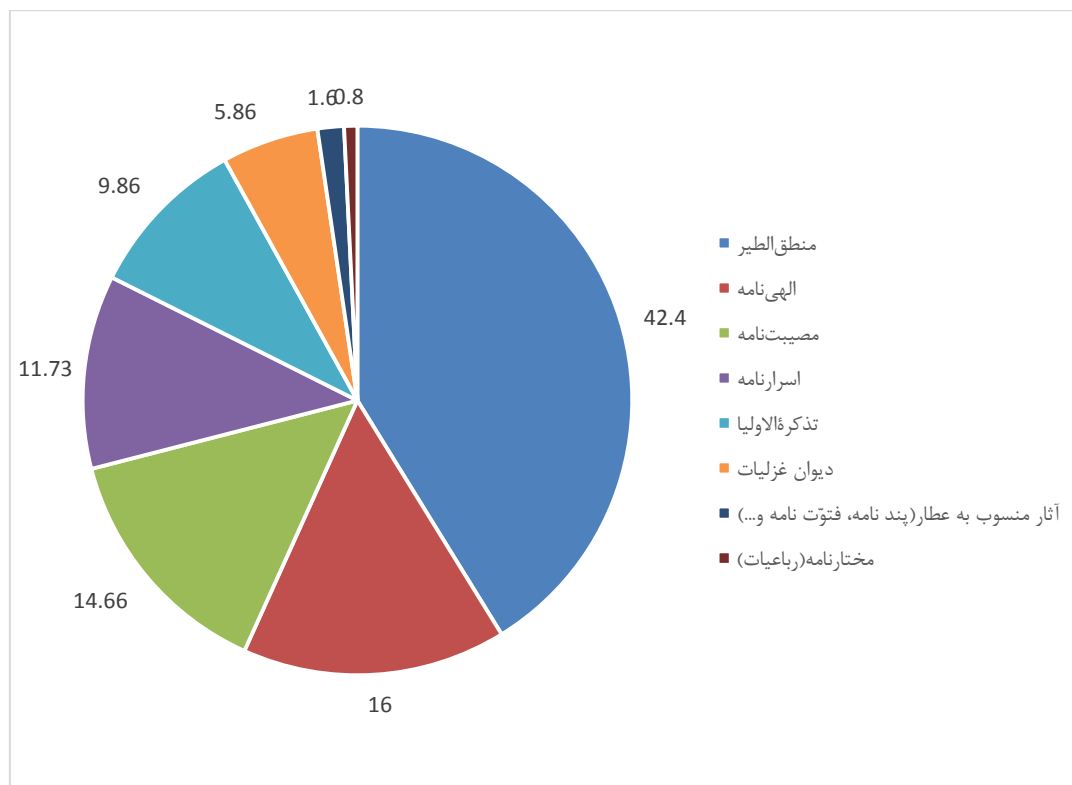
۲-۳. مقالات عطارپژوهی از لحاظ میزان توجه پژوهشگران به آثار مختلف عطار نیشابوری

در میان آثار عطار، منطق‌الطیر از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است؛ به همین علت پژوهشگران و نویسندگان به بررسی، نکته‌یابی، تحلیل و یافتن نکات ادبی و یا مفهومی آن بیشتر توجه کرده‌اند. پختگی در محتوا و ساختار، درونمایه رمزی و تمثیلی، کثرت و تنوع مضمونی کلام و همچنین حضور این درس در برنامه درسی مقطع کارشناسی رشته زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه‌ها و توجه شفيعی کدکني در جایگاه پژوهشگر برجسته و جریان‌ساز پژوهش‌های ادبیات فارسی، از دلایل اقبال پژوهشگران است. داستان شیخ صنعان از بخش‌های مورد توجه پژوهشگران در این کتاب است. در نتیجه مقالات مربوط به منطق‌الطیر از حیث کمیت در صدر جدول قرار دارد. در جدول زیر فراوانی و درصد مقالات مربوط به هر یک از آثار عطار آمده‌است:

جدول (۲-۳): میزان توجه پژوهشگران به آثار عطار

ردیف	عنوان کتاب	تعداد مقاله	درصد
۱	منطق‌الطیر	۱۵۹	۴۲٫۴
۲	الهی‌نامه	۶۰	۱۶٫۰۰
۳	مصیبت‌نامه	۵۵	۱۴٫۶۶
۴	اسرارنامه	۴۴	۱۱٫۷۳
۵	تذکره‌الاولیا	۳۷	۹٫۸۶

۶	دیوان غزلیات	۲۲	۵,۸۶
۷	آثار منسوب به عطار (پند نامه، فتوت نامه و...)	۶	۱,۶
۸	مختارنامه (رباعیات)	۳	۰,۸

نمودار (۱): نمودار درصدی میزان توجه پژوهشگران به آثار عطار

۲-۴. جمع بندی مقالات عطارپژوهی از لحاظ تنوع موضوعات

مقالات گستره عطارپژوهی از نظر رویکرد به شش دسته مقالات مقایسه‌ای و تطبیقی، مقالات نکته‌یاب، مقالات نظریه‌محور، مقالات مربوط به شناسایی و بررسی آثار عطار، مقالات نسخه‌شناسی و مقالات زندگی‌نامه‌ای تقسیم می‌گردد که هر دسته شامل موضوعات متعددی است.

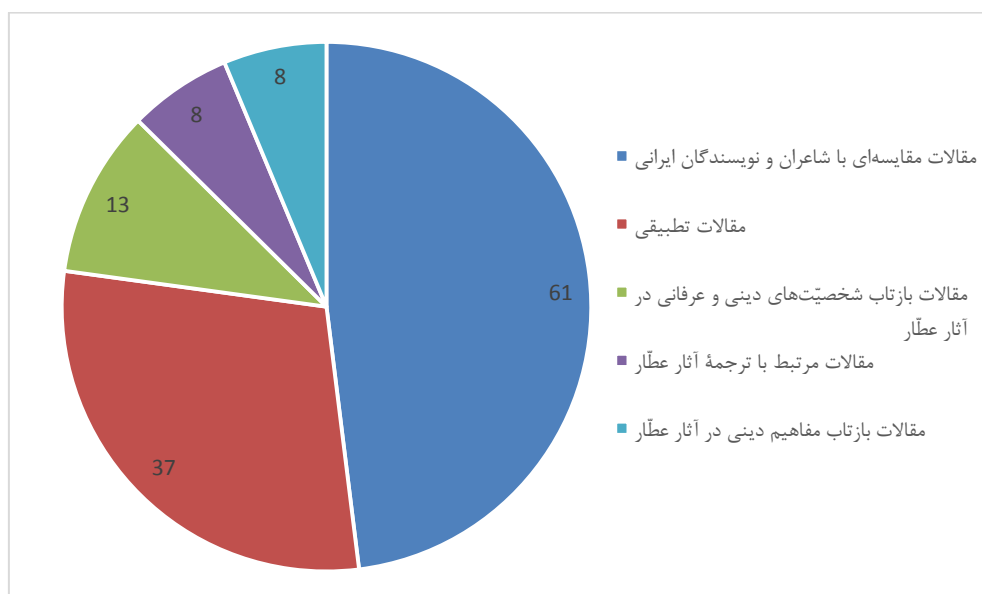
۲-۴-۱. جمع بندی موضوعی مقالات مقایسه‌ای و تطبیقی

از ۳۷۵ مقاله مورد بررسی ۱۲۳ مقاله در گستره مقالات مقایسه‌ای و تطبیقی به نگارش درآمده‌اند که از این مجموع شصت و یک مقاله به بررسی تطبیقی و مقایسه‌ای شعر عطار با شاعران و نویسندگان قبل و بعد از وی همچون نظامی، مولوی، خیام، سعدی و...، سی و هفت مقاله به مقایسه شعر عطار با شاعران و نویسندگان سایر ملل، سیزده مقاله به بازتاب شخصیت‌های دینی و عرفانی در آثار عطار، هشت مقاله مرتبط با ترجمه آثار عطار و هشت مقاله به بازتاب مفاهیم دینی در آثار عطار پرداخته‌اند.

جدول (۲-۴-۱): فراوانی موضوعی مقالات مقایسه‌ای و تطبیقی

موضوع	تعداد مقالات	درصد
-------	--------------	------

۱۶,۲۶	۶۱	مقالات مقایسه‌ای با شاعران و نویسندگان ایرانی
۹,۸۶	۳۷	مقالات تطبیقی
۳,۴۶	۱۳	مقالات بازتاب شخصیت‌های دینی و عرفانی در آثار عطار
۲,۱۳	۸	مقالات مرتبط با ترجمه آثار عطار
۲,۱۳	۸	مقالات بازتاب مفاهیم دینی در آثار عطار

نمودار (۲): فراوانی موضوعی مقالات مقایسه‌ای و تطبیقی

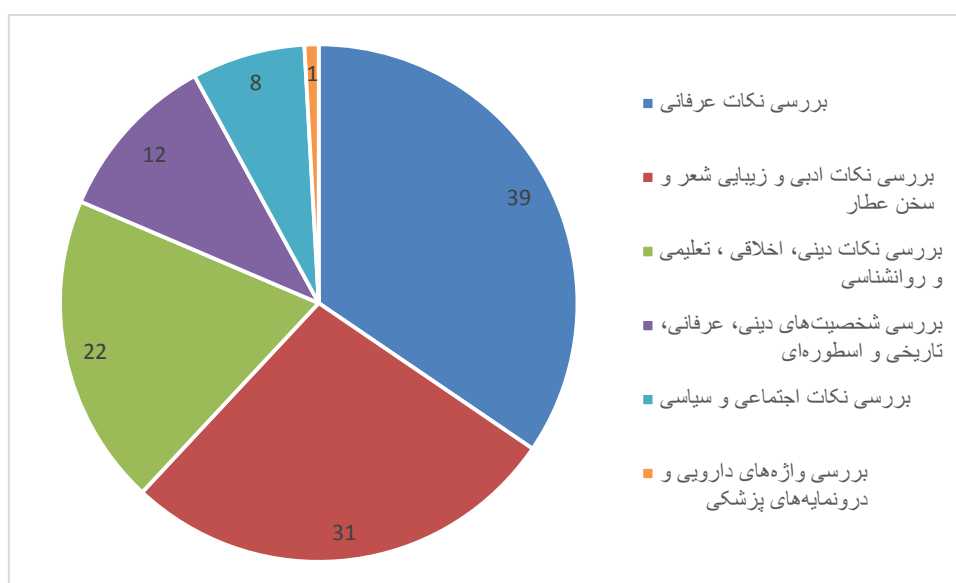
۲-۴-۲. جمع‌بندی موضوعی مقالات نکته‌یاب

از ۳۷۵ مقاله مورد بررسی ۱۱۳ مقاله به حوزه مقالات نکته‌یاب اختصاص دارد که نویسندگان در این مقالات به بررسی نکات ادبی، عرفانی، تاریخی، اجتماعی، دینی، اخلاقی، سیاسی، روان‌شناسی پرداخته‌اند. پس از توصیف و نقد مقالات گروه نکته‌یاب مشخص گردید که بیشترین رویکرد نویسندگان مقالات مورد بحث به بررسی نکته یا نکات عرفانی شعر و سخن عطار با سی و نه مقاله از ۳۷۵ مقاله بوده و ۳۱ مقاله به بررسی نکات ادبی و زیبایی شعر و سخن عطار پرداخته‌اند. بررسی نکات دینی، اخلاقی، تعلیمی و روان‌شناسی با بیست و دو مقاله در جایگاه بعدی قرار دارد و بررسی شخصیت‌های دینی، عرفانی، تاریخی و اسطوره‌ای دوازده مقاله دارد؛ بررسی نکات اجتماعی و سیاسی هشت مقاله و یک مقاله به نکات دارویی و پزشکی اختصاص یافته است. این که بیشترین درصد مقالات به موضوعات عرفانی پرداخته است، نشانگر این است که بُعد عرفانی آثار عطار حتی نسبت به جنبه‌های ادبی آن برای پژوهشگران برجسته بوده است و پژوهشگران کمتر به مسایل میان رشته‌ای آثار وی توجه داشته‌اند.

جدول (۲-۴-۲): فراوانی موضوعی مقالات نکته‌یاب

موضوع	تعداد مقالات	درصد
بررسی نکات عرفانی	۳۹	۱۰,۴

۸,۲۶	۳۱	بررسی نکات ادبی و زیبایی شعر و سخن عطار
۵,۸۶	۲۲	بررسی نکات دینی، اخلاقی، تعلیمی و روانشناسی
۳,۲	۱۲	بررسی شخصیت‌های دینی، عرفانی، تاریخی و اسطوره‌ای
۲,۱۳	۸	بررسی نکات اجتماعی و سیاسی
۰,۲۶	۱	بررسی واژه‌های دارویی و درون‌مایه‌های پزشکی

نمودار (۳): فراوانی موضوعی مقالات نکته‌یاب

۲-۴-۳. جمع‌بندی موضوعی مقالات نظریه‌محور

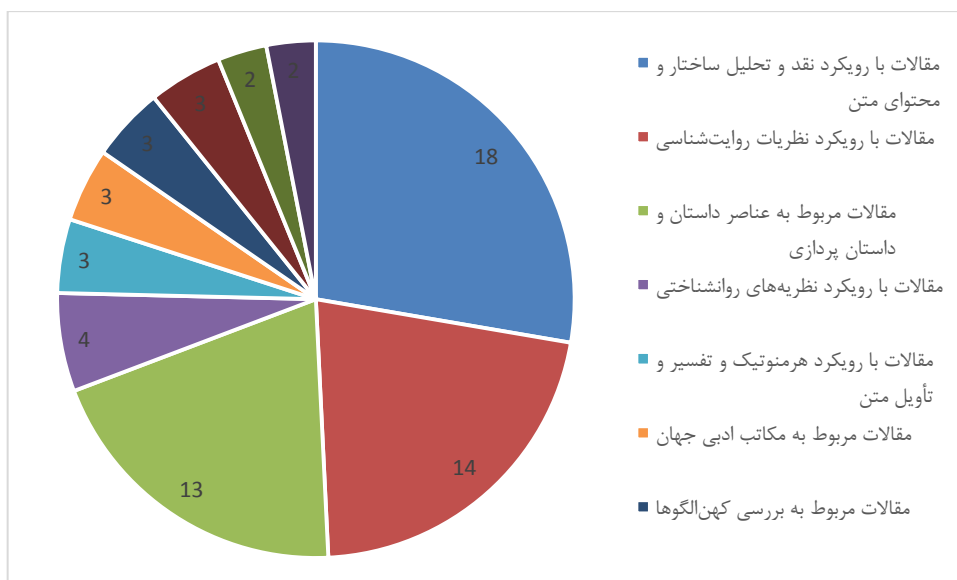
از ۳۷۵ مقاله بررسی شده ۶۵ مقاله به مقالات نظریه‌محور دسته اختصاص دارد. پس از توصیف و نقد مقالات گروه نظریه‌محور مشخص گردید که بیشترین رویکرد نویسندگان مقالات مورد بررسی، به گستره مقالات با رویکرد نقد و تحلیل ساختاری و محتوایی متن با هجده مقاله اختصاص یافته است. پس از آن مقالات با رویکرد نظریات روایت‌شناسی با چهارده مقاله و مقالات مربوط به عناصر داستان‌پردازی با سیزده مقاله، مقالات با رویکرد نظریه‌های روان‌شناختی چهار مقاله، مقالات با رویکرد هرمنوتیک و تفسیر و تأویل متن با سه مقاله، مقالات مربوط به مکاتب ادبی جهان با سه مقاله، مقالات مربوط به بررسی کهن‌الگوها با سه مقاله، مقالات با رویکرد نشانه‌شناسی و سبک‌شناسی نشانه‌ها با سه مقاله، مقالات با رویکرد بینامتنیت با دو مقاله و مقالات با رویکرد تحلیل گفتمان با دو مقاله قرار دارند.

در مقالات نظریه‌محور ۱۴ مقاله از نظریه‌های مرتبط در متن پژوهش استفاده نشده است و در ۴ مقاله محتوای مقاله با جهت‌گیری‌های علمی در نظریه‌های ادبی تناسب ندارد.

این‌که بیشترین درصد مقالات به نقد و تحلیل ساختار متن پرداخته است، نشان‌گر غلبه نگرش‌های ساختارگرایانه و فرمالیستی به آثار عطار است و هر چه مقالات به سال‌های اخیر نزدیک می‌شود، با معرفی رویکردهای نوین تحلیلی مانند نشانه‌شناسی، بینامتنیت و تحلیل‌گفتمان شاهد نگرش مقاله‌هایی با این چهارچوب‌های نظری هستیم.

جدول (۲-۴-۳): فراوانی موضوعی مقالات نظریه‌محور

موضوع	تعداد مقالات	درصد
مقالات با رویکرد نقد و تحلیل ساختار و محتوای متن	۱۸	۴٫۸
مقالات با رویکرد نظریات روایت‌شناسی	۱۴	۳٫۷۳
مقالات مربوط به عناصر داستان‌پردازی	۱۳	۳٫۴۶
مقالات با رویکرد نظریه‌های روان‌شناختی	۴	۱٫۰۶
مقالات با رویکرد هرمنوتیک و تفسیر و تأویل متن	۳	۰٫۸
مقالات مربوط به مکاتب ادبی جهان	۳	۰٫۸
مقالات مربوط به بررسی کهن‌الگوها	۳	۰٫۸
مقالات با رویکرد نشانه‌شناسی و سبک‌شناسی نشانه‌ها	۳	۰٫۸
مقالات با رویکرد بینامتنیت	۲	۰٫۵۳
مقالات با رویکرد تحلیل‌گفتمان	۲	۰٫۵۳

نمودار (۴): فراوانی موضوعی مقالات نظریه‌محور

۲-۴-۴. جمع‌بندی موضوعی مقالات مربوط به شناسایی و بررسی آثار عطار

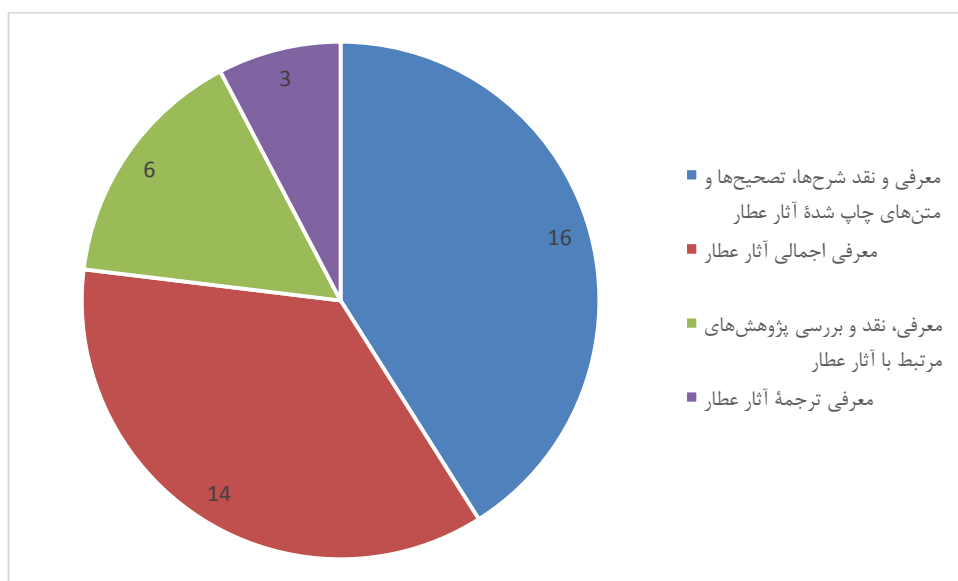
پس از نقد و توصیف مقالات این گروه مشخص گردید که ۳۹ مقاله از مجموع ۳۷۵ مقاله به پژوهش پیرامون آثار عطار اختصاص یافته است که از این تعداد در شانزده مقاله به معرفی و نقد شرح‌ها، تصحیح‌ها و متن‌های چاپ شده

آثار عطار، چهارده مقاله به معرفی اجمالی آثار عطار، شش مقاله به معرفی، نقد و بررسی پژوهش‌های مرتبط با آثار عطار و سه مقاله به معرفی ترجمه آثار عطار پرداخته شده است.

مقالات متعدد درباره تصحیح‌های آثار عطار بیانگر آن است که پراکندگی زیادی در نسخه‌ها و تصحیح‌های عطار هست و پس از تصحیح‌های شفیع کدکنی شاهد مقالاتی هستیم که به برتری تصحیحات او نسبت به دیگر تصحیحات پرداخته‌اند.

جدول (۲-۴): فراوانی موضوعی مقالات مربوط به شناسایی و بررسی آثار عطار

موضوع	تعداد مقالات	درصد
معرفی و نقد شرح‌ها، تصحیح‌ها و متن‌های چاپ شده آثار عطار	۱۶	۴,۲۶
معرفی اجمالی آثار عطار	۱۴	۳,۷۳
معرفی، نقد و بررسی پژوهش‌های مرتبط با آثار عطار	۶	۱,۶
معرفی ترجمه آثار عطار	۳	۰,۸

نمودار (۵): فراوانی موضوعی مقالات مربوط به شناسایی و بررسی آثار عطار

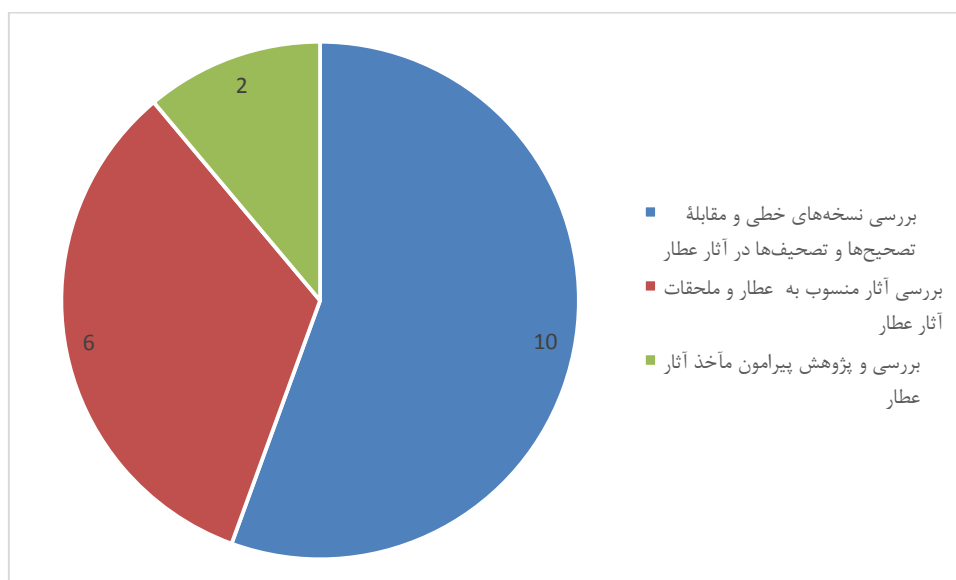
۲-۴-۵. جمع‌بندی موضوعی مقالات نسخه‌شناسی

مقالاتی که در این گروه قرار گرفته‌اند، شامل ۱۸ مقاله از مجموع ۳۷۵ مقاله است که در ده مقاله به بررسی نسخه‌های خطی و مقابله تصحیح‌ها و تصحیف‌ها در آثار عطار، در شش مقاله بررسی آثار منسوب به عطار و ملحقات آثار وی با استفاده از نسخه‌شناسی و در دو مقاله به مآخذ آثار عطار پرداخته شده است.

جدول (۲-۵): فراوانی موضوعی مقالات نسخه‌شناسی

موضوع	تعداد مقالات	درصد
-------	--------------	------

۲,۶۶	۱۰	بررسی نسخه‌های خطی و مقابله تصحیح‌ها و تصحیف‌ها در آثار عطار
۱,۶	۶	بررسی آثار منسوب به عطار و ملحقات آثار عطار
۰,۵۳	۲	بررسی و پژوهش پیرامون مآخذ آثار عطار

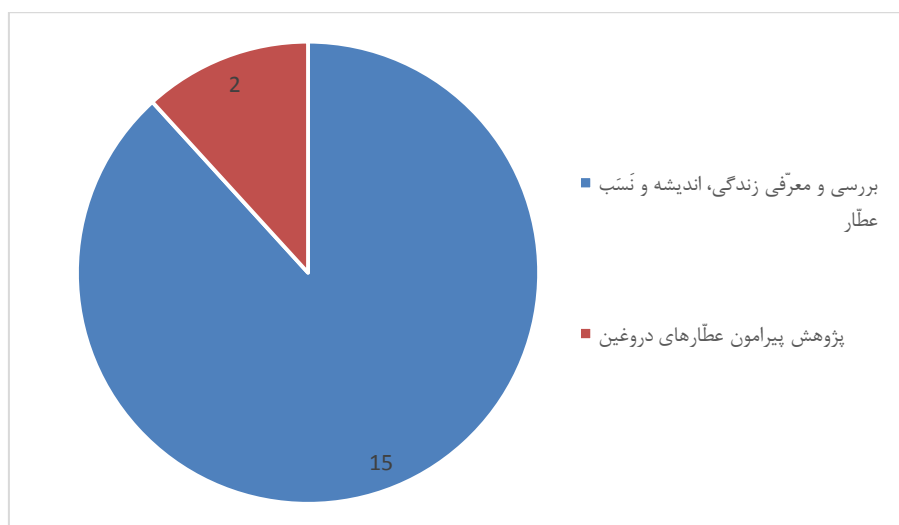
نمودار (۶): فراوانی موضوعی مقالات نسخه‌شناسی

۲-۴-۶. جمع‌بندی موضوعی مقالات زندگی‌نامه‌ای

پس از نقد و بررسی مقالات پیرامون زندگی‌نامه عطار از مجموع ۱۷ مقاله، پانزده مقاله به زندگی، اندیشه و نسب عطار پرداخته‌اند و دو مقاله به مبحث عطّارهای دروغین و حلولی اختصاص یافته است.

جدول (۲-۴-۶): فراوانی موضوعی مقالات زندگی‌نامه‌ای

درصد	تعداد مقالات	موضوع
۴	۱۵	بررسی و معرفی زندگی، اندیشه و نسب عطار
۰,۵۳	۲	پژوهش پیرامون عطّارهای دروغین

نمودار (۷): فراوانی موضوعی مقالات زندگی‌نامه‌ای

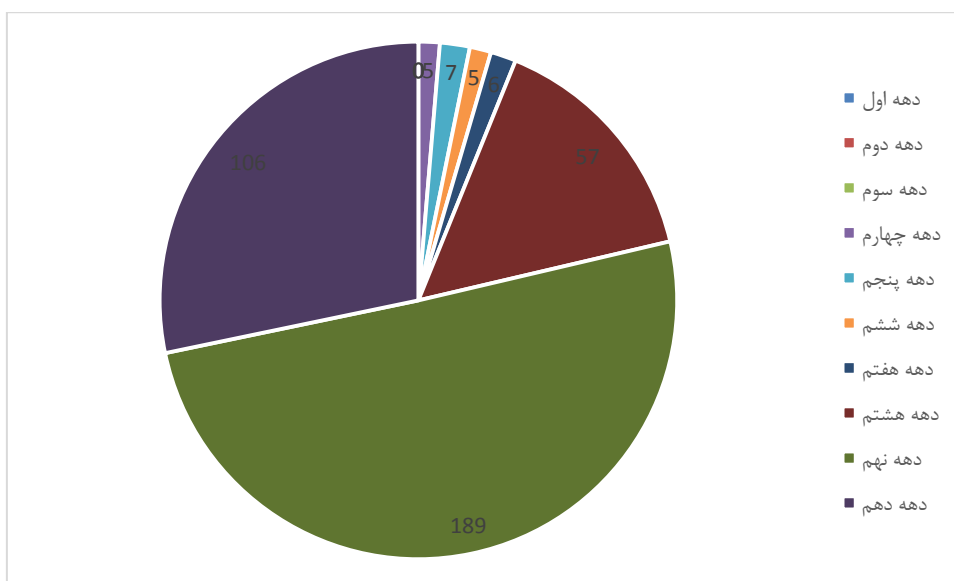
۲-۵. جمع‌بندی مقالات عطارپژوهی از لحاظ کمی

آغاز مقاله‌نویسی در ایران درباره عطار نیشابوری به سال ۱۳۳۵ برمی‌گردد، و دو مقاله یادداشتی درباره تأثیر خواجه حافظ از داستان شیخ صنعان (مرتضوی، ۱۳۳۵: ۳۹۳-۳۶۲) و شیخ صنعان (سلیم عبدالامیر، ۱۳۳۵: ۴۱۶-۳۹۴) درباره داستان شیخ صنعان که یکی از حکایت‌های معروف منطق‌الطیر عطار است، در شماره ۳۹ مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تبریز به چاپ رسید. در سال‌های ۱۳۳۵ تا ۱۳۴۰ مقاله‌ای در گستره عطارپژوهی به چاپ نرسیده، پس از آن در سال ۱۳۴۰ با مقاله عطار و الهی نامه او (دستان، ۱۳۴۰: ۵۵-۵۴) مقاله‌نویسی درباره عطار دوباره دیده می‌شود، ولی این روند رشد چندانی نداشته و در حد سالی یک یا دو مقاله چاپ شده؛ به طوری که در فاصله سال‌های ۱۳۵۷ تا ۱۳۶۶ هیچ مقاله‌ای در گستره عطارپژوهی به نگارش در نیامده است. از سال ۱۳۸۲ بسامد تدوین مقاله‌ها رشد قابل ملاحظه‌ای داشته و نقطه عطفی برای آغاز پژوهش‌های گسترده درباره عطار نیشابوری و آثار وی است. بعد از تصحیح‌های منتخ شفیعی کدکنی از آثار عطار یعنی از سال ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۴ این پژوهش‌ها به اوج خود می‌رسد. جدول‌ها و نمودارهای زیر نشان‌دهنده سیر صعودی مقاله‌ها از نظر کمی هستند.

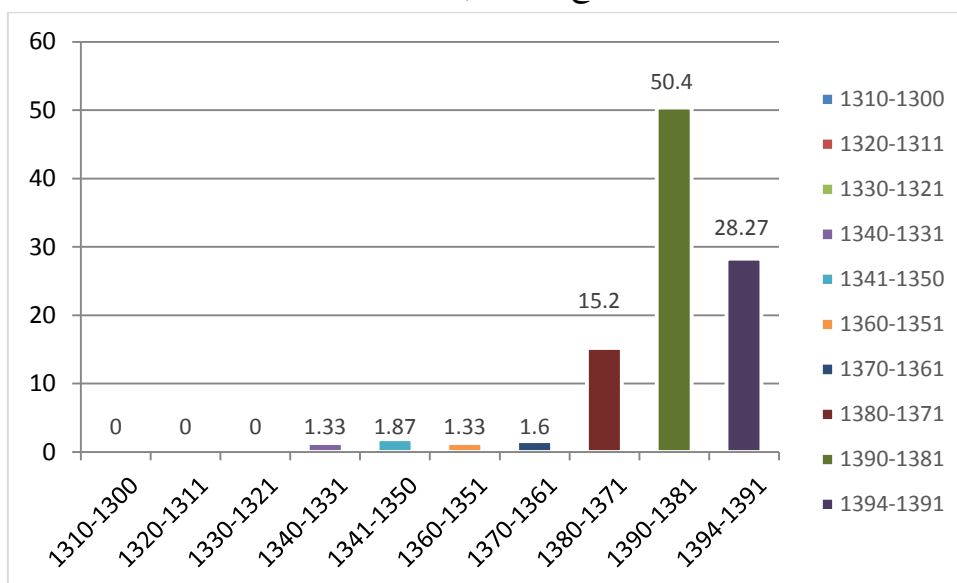
جدول (۲-۵): توزیع زمانی چاپ مقاله‌ها از سال ۱۳۰۰ تا ۱۳۹۴

دهه اول	۱۳۰۱	۱۳۰۲	۱۳۰۳	۱۳۰۴	۱۳۰۵	۱۳۰۶	۱۳۰۷	۱۳۰۸	۱۳۰۹	۱۳۱۰	جمع	درصد
	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۰	۰
دهه دوم	۱۳۱۱	۱۳۱۲	۱۳۱۳	۱۳۱۴	۱۳۱۵	۱۳۱۶	۱۳۱۷	۱۳۱۸	۱۳۱۹	۱۳۲۰	۰	۰
	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
دهه سوم	۱۳۲۱	۱۳۲۲	۱۳۲۳	۱۳۲۴	۱۳۲۵	۱۳۲۶	۱۳۲۷	۱۳۲۸	۱۳۲۹	۱۳۳۰	۰	۰
	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		

۱,۳۳	۵	۱۳۴۰	۱۳۳۹	۱۳۳۸	۱۳۳۷	۱۳۳۶	۱۳۳۵	۱۳۳۴	۱۳۳۳	۱۳۳۲	۱۳۳۱	دهه چهارم
		۳	-	-	-	-	۲	-	-	-	-	
۱,۱۷	۷	۱۳۵۰	۱۳۴۹	۱۳۴۸	۱۳۴۷	۱۳۴۶	۱۳۴۵	۱۳۴۴	۱۳۴۳	۱۳۴۲	۱۳۴۱	دهه پنجم
		-	-	۱	۱	-	۲	۱	-	۲	-	
۱,۳۳	۵	۱۳۶۰	۱۳۵۹	۱۳۵۸	۱۳۵۷	۱۳۵۶	۱۳۵۵	۱۳۵۴	۱۳۵۳	۱۳۵۲	۱۳۵۱	دهه ششم
		-	-	-	۱	۱	-	-	-	۲	۱	
۱,۶	۶	۱۳۷۰	۱۳۶۹	۱۳۶۸	۱۳۶۷	۱۳۶۶	۱۳۶۵	۱۳۶۴	۱۳۶۳	۱۳۶۲	۱۳۶۱	دهه هفتم
		۱	-	-	۳	۲	-	-	-	-	-	
۱۵,۲	۵۷	۱۳۸۰	۱۳۷۹	۱۳۷۸	۱۳۷۷	۱۳۷۶	۱۳۷۵	۱۳۷۴	۱۳۷۳	۱۳۷۲	۱۳۷۱	دهه هشتم
		۴	۱۰	۱۰	۶	۸	۷	۹	۲	۱	-	
۵۰,۴	۱۸۹	۱۳۹۰	۱۳۸۹	۱۳۸۸	۱۳۸۷	۱۳۸۶	۱۳۸۵	۱۳۸۴	۱۳۸۳	۱۳۸۲	۱۳۸۱	دهه نهم
		۲۷	۲۹	۱۶	۳۹	۲۱	۱۱	۱۶	۱۵	۱۲	۳	
۲۸,۲۷	۱۰۶							۱۳۹۴	۱۳۹۳	۱۳۹۲	۱۳۹۱	دهه دهم
								۲۶	۲۸	۲۱	۳۱	

نمودار (۸): فراوانی توزیع زمانی چاپ مقاله‌ها از سال ۱۳۰۰ تا ۱۳۹۴

نمودار (۹): نمودار درصدی توزیع زمانی مقاله‌ها از ۱۳۰۰ تا ۱۳۹۴

با توجه به جدول‌های فوق، مقاله‌هایی که در گستره عطارشناسی تدوین شده، از سال ۱۳۸۲ به بعد رشد کمی داشته است. و از مجموع ۳۷۵ مقاله ۲۱۷ مقاله به سال‌های پس از چاپ تصحیح‌های شفيعی کدکني (۱۳۸۶ به بعد) از آثار عطار اختصاص یافته که این امر سبب شده تا بسامد تدوین مقاله‌های گستره عطارپژوهی در سال‌های اخیر رشد قابل ملاحظه‌ای پیدا کند. علاوه بر این، رشد کمی و کیفی مراکز آموزش عالی خصوصاً دانشگاه‌های آزاد و پیام نور و به تبع آن رشد دانشجو و پژوهشگر خصوصاً در مقاطع تحصیلات تکمیلی، افزایش تعداد مجلات علمی - پژوهشی، و مجلات علمی و ادبی، تدریس منطق الطیر در مقاطع کارشناسی، برگزاری کنفرانس‌ها و همایش‌های علمی در دانشگاه‌ها و اختصاص روز ۲۵ فروردین ماه در تقویم ملی به نام عطار و بزرگداشت عطار در آن روز، سبب افزایش کمی مقاله‌های مربوط به عطار و آثار وی در سال‌های اخیر گردیده است.

۲-۶. جمع‌بندی مقالات عطارپژوهی از لحاظ ساختار

اگر ساختار تشکیل‌دهنده یک مقاله پژوهشی را شامل عنوان، چکیده، کلیدواژه، مقدمه، بدنه نوشتار، نتیجه‌گیری و فهرست منابع و مآخذ بدانیم (فتوحی، ۱۳۹۳: ۱۸۰)، با توجه به حاصل بررسی‌های خود در این پژوهش موارد زیر قابل طرح است:

ساختار علمی و دانشگاهی مقاله‌ها در دهه‌ها و سال‌های مختلف (بین سال‌های ۱۳۰۰ تا ۱۳۹۴) یک‌سان نبوده و پس از بررسی ۳۷۵ مقاله در گستره عطارپژوهی مشخص‌گردید از سال ۱۳۳۵ که اولین مقاله در ارتباط با عطار به چاپ رسید تا سال ۱۳۸۱ در چاپ مقالات ساختار علمی مقاله به شیوه مذکور رعایت نمی‌شد؛ یعنی مقاله به طور کلی فاقد چکیده، کلیدواژه، مقدمه، نتیجه‌گیری، فهرست منابع و مآخذ و به صورت یک متن نوشتاری ساده بود که در برخی مقالات منابع و مآخذ با پی‌نوشت‌ها ذکر می‌شد. در این سال‌ها (از ۱۳۳۵ تا ۱۳۸۱)، یک مقاله در سال (۱۳۷۸) دارای چکیده، یک مقاله در سال (۱۳۷۸) دارای مقدمه، دو مقاله در سال‌های (۱۳۶۶) و (۱۳۷۴) دارای نتیجه‌گیری، دو مقاله در سال‌های (۱۳۴۷) و (۱۳۷۸) و دو مقاله در سال (۱۳۸۰) دارای فهرست منابع و مآخذ مستقل بودند. اولین مقاله در گستره عطارپژوهی که از ساختار علمی مانند چکیده، کلیدواژه و مقدمه برخوردار باشد، در سال ۱۳۸۱ به چاپ رسید («رهبری و رهروی در منطق‌الطیر عطار»، قادر فضلی، مجله علوم سیاسی دانشگاه باقر العلوم (ع) (علمی-ترویجی)، شماره ۱۷، بهار ۱۳۸۱، صص ۲۳۰-۲۱۳)، ولی همین مقاله نیز فاقد نتیجه‌گیری است و از ساختار کاملاً علمی برخوردار نیست. اولین مقاله‌هایی که دارای ساختار کاملاً علمی در عطارشناسی به چاپ رسیدند، عبارتند از: «بازتاب مفهوم قرآنی صبر در آثار عطار نیشابوری»، طاهره خوشحال دستجردی، مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه اصفهان (علمی-پژوهشی)، شماره ۳۳ و ۳۲، بهار و تابستان ۱۳۸۲، صص ۱۰۲-۷۳ و «مفاهیم اخلاقی در چهار منظومه عطار» (اسرارنامه، الهی‌نامه، منطق‌الطیر و مصیبت‌نامه)، جلیل تجلیل، شهرام احمدی، مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران، تابستان و پاییز ۱۳۸۲، صص ۳۰-۱۱. این مقالات اولین مقالاتی بودند که چکیده، کلیدواژه، مقدمه، نتیجه‌گیری و فهرست منابع و مآخذ را به طور کامل داشتند و از سال ۱۳۸۲ به بعد با گسترش فعالیت نشریات دانشگاهی و خصوصاً مجلات علمی-پژوهشی و وضع قوانینی یک‌سان برای نویسندگان مقالات جهت چاپ مقاله براساس رویکردهای انجمن روان‌شناسان و یا کنگره آمریکا، در اکثر مقاله‌ها خصوصاً از اواخر دهه نهم عطارپژوهی این مسأله به طور جدی رعایت گردیده، هرچند که هنوز حتی تا سال‌های ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴ شاهد مقالاتی هستیم که یا به طور کلی ساختار علمی ندارند و یا ساختار علمی ناقصی دارند، ولی قسمت عمده مقالات ساختارمند گردیده و از قوانین علمی هماهنگی پیروی می‌کنند.

در رعایت یا رعایت نکردن ساختار مقاله باید به زمان چاپ مقاله توجه داشت. شمار بسیاری از مقاله‌هایی که ساختار معمول مقاله‌های امروزی را ندارند، براساس روش معمول زمان تدوین نوشته شده‌اند و از این جهت نمی‌توان بر آن‌ها خرده گرفت، ولی اگر براساس معیارهای امروزی سنجیده شوند، طبیعی است که از جهت رعایت نکردن ساختار متداول امروزی دارای آسیب‌هایی هستند که در این جستار به آن توجه گردیده و براساس جداول

مربوط تحلیل گردیده است. جدول‌های زیر نشان‌دهنده رعایت یا عدم رعایت ساختار مقاله‌نویسی در گستره عطارپژوهی از ۱۳۰۰ تا ۱۳۹۴ است.

جدول (۲-۶-۱): جدول آماری مجموعه مقالات ساختارمند، فاقد ساختار و ساختار ناقص براساس سال نشر

(از آن‌جا که اولین مقاله عطارپژوهی در سال ۱۳۳۵ به چاپ رسیده است، مبدأ زمانی این جدول سال ۱۳۳۵

است.)

ردیف	سال	کل	ساختارمند	غیر ساختارمند	ساختار ناقص	درصد ساختارمند	درصد غیر ساختارمند	درصد ساختار ناقص
۱	۱۳۳۵	۲	۰	۲	۰	۰	۰٫۵۳	۰
۲	۱۳۳۶	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۳	۱۳۳۷	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۴	۱۳۳۸	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۵	۱۳۳۹	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۶	۱۳۴۰	۳	۰	۳	۰	۰	۰٫۸	۰
۷	۱۳۴۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۸	۱۳۴۲	۲	۰	۲	۰	۰	۰٫۵۳	۰
۹	۱۳۴۳	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۰	۱۳۴۴	۱	۰	۱	۰	۰	۰٫۲۶	۰
۱۱	۱۳۴۵	۲	۰	۲	۰	۰	۰٫۵۳	۰
۱۲	۱۳۴۶	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳	۱۳۴۷	۱	۰	۱	۰	۰	۰٫۲۶	۰
۱۴	۱۳۴۸	۱	۰	۱	۰	۰	۰٫۲۶	۰
۱۵	۱۳۴۹	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۶	۱۳۵۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۷	۱۳۵۱	۱	۰	۱	۰	۰	۰٫۲۶	۰
۱۸	۱۳۵۲	۲	۰	۲	۰	۰	۰٫۵۳	۰
۱۹	۱۳۵۳	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۲۰	۱۳۵۴	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۲۱	۱۳۵۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۲۲	۱۳۵۶	۱	۰	۱	۰	۰	۰٫۲۶	۰
۲۳	۱۳۵۷	۱	۰	۱	۰	۰	۰٫۲۶	۰
۲۴	۱۳۵۸	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۲۵	۱۳۵۹	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۲۶	۱۳۶۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۲۷	۱۳۶۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۲۸	۱۳۶۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۲۹	۱۳۶۳	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰

•	•	•	•	•	•	•	۱۳۶۴	۳۰
•	•	•	•	•	•	•	۱۳۶۵	۳۱
•	•,۲۶	•	•	۲	•	۲	۱۳۶۶	۳۲
•	•,۸	•	•	۳	•	۳	۱۳۶۷	۳۳
•	•	•	•	•	•	•	۱۳۶۸	۳۴
•	•	•	•	•	•	•	۱۳۶۹	۳۵
•	•,۲۶	•	•	۱	•	۱	۱۳۷۰	۳۶
•	•	•	•	•	•	•	۱۳۷۱	۳۷
•	•,۲۶	•	•	۱	•	۱	۱۳۷۲	۳۸
•	•,۵۳	•	•	۲	•	۲	۱۳۷۳	۳۹
•	۲,۴	•	•	۹	•	۹	۱۳۷۴	۴۰
•	۱,۸۶	•	•	۷	•	۷	۱۳۷۵	۴۱
•	۲,۱۳	•	•	۸	•	۸	۱۳۷۶	۴۲
•	۱,۶	•	•	۶	•	۶	۱۳۷۷	۴۳
•	۲,۶۶	•	•	۱۰	•	۱۰	۱۳۷۸	۴۴
•	۲,۶۶	•	•	۱۰	•	۱۰	۱۳۷۹	۴۵
•	۱,۰۶	•	•	۴	•	۴	۱۳۸۰	۴۶
•,۲۶	•,۵۳	•	۱	۲	•	۳	۱۳۸۱	۴۷
•,۵۳	۲,۱۳	•,۵۳	۲	۸	۲	۱۲	۱۳۸۲	۴۸
•,۲۶	۲,۹۳	•,۸	۱	۱۱	۳	۱۵	۱۳۸۳	۴۹
۱,۳۳	۱,۶	۱,۳۳	۵	۶	۵	۱۶	۱۳۸۴	۵۰
•,۸	•,۵۳	۱,۶	۳	۲	۶	۱۱	۱۳۸۵	۵۱
•,۸	۱,۸۶	۲,۹۳	۳	۷	۱۱	۲۱	۱۳۸۶	۵۲
•,۸	۴,۲۶	۵,۳۳	۳	۱۶	۲۰	۳۹	۱۳۸۷	۵۳
•,۲۶	۱,۶	۲,۴	۱	۶	۹	۱۶	۱۳۸۸	۵۴
•,۲۶	۱,۳۳	۶,۱۳	۱	۵	۲۳	۲۹	۱۳۹۸	۵۵
•,۵۳	•,۲۶	۶,۴	۲	۱	۲۴	۲۷	۱۳۹۰	۵۶
•,۲۶	•,۵۳	۷,۴۶	۱	۲	۲۸	۳۱	۱۳۹۱	۵۷
•,۲۶	•,۲۶	۴,۸	۲	۱	۱۸	۲۱	۱۳۹۲	۵۸
•,۲۶	•,۲۶	۶,۹۳	۱	۱	۲۶	۲۸	۱۳۹۳	۵۹
•,۲۶	•	۶,۶۶	۱	•	۲۵	۲۶	۱۳۹۴	۶۰

جدول (۲-۶-۲): ساختار مقاله‌نویسی در گستره عطاری‌پژوهی از سال ۱۳۰۰ تا ۱۳۹۴

۱۳	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
سا ل	تعداد کل مقالات	چکیده	دارای کلید واژه	درصد	دارای مقدمه	درصد	دارای نتیجه گیری	درصد	دارای فهرست منابع و مآخذ	درصد

											۱۰ - ۱۳ ۰۰
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	۱۳ ۲۰ - ۱۳ ۱۱
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	۱۳ ۳۰ - ۱۳ ۲۱
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	۵	۱۳ ۴۰ - ۱۳ ۳۱
۱۴,۲۸	۱	.	.	.	.	.	.	.	.	۷	۱۳ ۵۰ - ۱۳ ۴۱
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	۵	۱۳ ۶۰ - ۱۳ ۵۱
.	.	۱۶,۶۶	۱	.	.	.	.	.	.	۶	۱۳ ۷۰ - ۱۳ ۶۱
۵,۲۶	۳	۱,۷۵	۱	۱,۷۵	۱	.	.	۱,۷۵	۱	۵۷	۱۳ ۸۰ - ۱۳ ۷۱
۶۵,۷	۱۲۳	۵۶,۶۱	۱۰۷	۶۲,۴۳	۱۱۸	۶۲,۹۶	۱۱۹	۶۵,۷	۱۲۳	۱۸۹	۱۳

											٩٠ - ١٣ ٨١
٩٩,٠٥	١٠٥	٩٥,٢٨	١٠١	٩٥,٢٨	١٠١	٩٤,٣٣	١٠٠	٩٧,١٦	١٠٣	١٠٦	١٣ ٩٤ - ١٣ ٩١
٦١,٨٦	٢٣٢	٥٦	٢١٠	٥٨,٦٦	٢٢٠	٥٨,٤	٢١٩	٦٠,٥٣	٢٢٧	٣٧٥	مع

جدول‌های فوق گویای این است که ۱۰۰٪ مقاله‌های تدوین شده در سال‌های ۱۳۳۵ تا ۱۳۸۱، دارای ساختار علمی کاملی نیستند و از ۸۰ مقاله‌ای که بین سال‌های ۱۳۰۰ تا پایان ۱۳۸۰ نوشته شده، ۱ مقاله (۱,۲۵٪) مقاله دارای چکیده، ۰,۰۰٪ دارای کلیدواژه، ۱ مقاله (۱,۲۵٪) دارای مقدمه، ۲ مقاله (۲,۵٪) دارای نتیجه، ۴ مقاله (۰,۵٪) دارای فهرست منابع و مآخذ مستقل هستند.

در اغلب مقاله‌های نوشته شده در سال‌های ۱۳۸۱ تا پایان ۱۳۹۴ روش و ساختار علمی و دانشگاهی متداول مقاله‌نویسی رعایت شده است. به‌طوری‌که در سال‌های ۱۳۸۱ تا ۱۳۹۰، ۱۲۳ مقاله (۶۵٫۷٪) دارای چکیده، ۱۱۹ مقاله (۶۲٫۹۶٪) دارای کلیدواژه، ۱۱۸ مقاله (۶۲٫۴۳٪) دارای مقدمه، ۱۰۷ مقاله (۵۶٫۶۱٪) دارای نتیجه‌گیری و ۱۲۳ مقاله (۶۵٫۷٪) دارای فهرست منابع و مأخذ هستند.

در مقاله‌های سال‌های ۱۳۹۱ تا پایان ۱۳۹۴، ۱۰۳ مقاله (۹۷،۱۶) دارای چکیده، ۱۰۰ مقاله (۹۴،۳۳) دارای کلیدواژه، ۱۰۱ مقاله (۹۵،۲۸) دارای مقدمه، ۱۰۱ مقاله (۹۵،۲۸) دارای نتیجه‌گیری، ۱۰۵ مقاله (۹۹،۰۵) دارای فهرست منابع و مآخذ هستند.

در مجموع از میان ۳۷۵ مقاله نوشته شده در گستره عطاری پژوهی، از سال ۱۳۰۰ تا پایان سال ۱۳۹۴، ۲۲۷ مقاله (۶۰٫۵۳٪) دارای چکیده، ۲۱۹ مقاله (۵۸٫۴٪) دارای کلیدواژه، ۲۲۰ مقاله (۵۸٫۶۶٪) دارای مقدمه، ۲۱۰ مقاله (۵۶٪) دارای نتیجه‌گیری، ۲۳۲ مقاله (۶۱٫۸۶٪) دارای فهرست منابع و مآخذ هستند؛ بنابراین مقالات از سال ۱۳۸۱، اغلب ساختار علمی-دانشگاهی متداول را داشته و در مجلات معتبر به چاپ رسیده‌اند.

با توجه به بررسی‌های انجام شده در این پژوهش، نکتهٔ مهمی که می‌توان مطرح کرد، این است که قوانین و آیین‌نامه‌های مربوط به پژوهش‌های دانشگاهی تأثیر مهمی در کمّ و کیف مقالات داشته‌اند. از این رو با توجه به معیارهای پژوهشی (در دو گسترهٔ کلی پیکربندی علمی تحقیق و معیارهای محتوایی) مجلات دانشگاه‌های برجسته، وضعیت بهتری نسبت به سایر مجلات دارند. از این میان می‌توان به مجلات متن‌پژوهی ادبی دانشگاه علامه طباطبائی، جستارهای ادبی دانشگاه فردوسی مشهد، شعرپژوهی (بوستان ادب) دانشگاه شیراز، پژوهش‌های ادب عرفانی (گوهر گویا) دانشگاه اصفهان، مطالعات عرفانی دانشگاه کاشان، ادبیات عرفانی دانشگاه الزهرا اشاره کرد.

در سال‌های اخیر پایگاه‌های مختلف خارجی و داخلی نمایه سازی مقالات به سوی این رفتند که مقالات و نویسندگان مقالات را براساس ارجاع و استناد به آن‌ها رده‌بندی کنند و بر این اساس اصطلاحاتی مانند مقالات پر استناد hot paper رؤیت‌پذیری مقاله، اچ ایندکس نویسندگان، نویسندگان یک درصد جهانی پدید آمد و همه این‌ها نشان از اهمیت استناددهی به مقالات است.

از مجموع ۳۷۵ مقاله بررسی شده ۴۶ مقاله (۱۲٫۲۶٪) در مقالات دیگر بازتاب داشته است و از این میان ۳۸ مقاله تنها یک‌بار و ۸ مقاله دیگر هر کدام در دو مقاله دیگر بازتاب داشته‌اند.

جدول (۲-۷): جدول آماری پر استنادترین مقالات

تعداد دفعات ارجاع	مقالات
۱	ریتز، هلموت، (۱۳۶۶)، «دیوانگان در آثار عطار (بخشی از کتاب دریای جان)»، ترجمه عباس زریاب خویی، معارف، شماره ۱۱، صص ۱۵۰-۱۲۹. پورنامداریان، محمدتقی، (۱۳۷۶)، «تفسیری دیگر از شیخ صنعان»، نامه فرهنگستان، شماره ۱۰، صص ۶۱-۳۹. فضیلت بهبهانی، محمود، (۱۳۷۶)، «دو سفر» (جستاری تطبیقی در دو منظومه عرفانی منطق‌الطیر عطار و شعر مسافر از سپهری)، وقف میراث جاویدان (سازمان اوقاف و امور خیریه)، شماره ۱۷، صص ۱۱۶-۱۰۶. مایل هروی، نجیب، (۱۳۷۶)، «نمادهای معنی و ترسایی در شعر عطار نیشابوری»، نامه فرهنگستان، شماره ۹، صص ۷۹-۶۵. کمار، راجندر، (۱۳۸۳)، «آثار شیخ عطار و مآخذ مولانای روم»، پژوهش‌نامه ادب غنایی مجله زبان و ادبیات فارسی دانشگاه سیستان و بلوچستان، شماره ۲، صص ۱۲۸-۱۱۵. حیاتی، زهرا، (۱۳۸۳)، «تطبیق ساختار داستان شیخ صنعان با الگوی فیلمنامه»، پژوهش‌های ادبی (علمی-تربیتی)، شماره ۳، صص ۶۴-۴۵. طاهری، قدرت الله، (۱۳۸۳)، «نگاهی انتقادی به ساختار داستانی منطق‌الطیر»، نامه فرهنگستان، شماره ۲۳، صص ۹۹-۱۱۱. خراعی‌فر، علی، (۱۳۸۴)، «رنالایسم جادویی در تذکره‌الاولیا»، نامه فرهنگستان، شماره ۲۵، صص ۲۱-۶. امین مقدسی، ابوالحسن، (۱۳۸۴)، «مقارنه مدائح نبوی عطار و صفی‌الدین حلّی»، مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران (علمی-پژوهشی)، سال پنجم و ششم، شماره ۲، صص ۷۸-۵۹. دادبه، اصغر، (۱۳۸۴)، «منطق‌الطیر، صورت نهایی روش‌شناسی مکتب عشق»، اشراق (دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز)، شماره ۲ و ۳، صص ۱۰۰-۶۶. محبتی، محبتی، (۱۳۸۵)، «قلمرو و ماهیت شعر از دیدگاه عرفانی عطار»، مطالعات عرفانی دانشگاه کاشان (علمی-پژوهشی)، شماره ۴، صص ۱۷۴-۱۵۹. سهیلی‌راد، فهیمه، (۱۳۸۶)، «بررسی جنبه‌های نمایشی در شماری از داستان‌های تذکره‌الاولیا عطار نیشابوری»، دو فصلنامه مدرس هنر، دوره دوم، شماره ۲، صص ۴۰-۳۵. رضایی جمرانی، احمد، (۱۳۸۶)، «بررسی و مقایسه مدح و معراج پیامبر (ص) در چهار مثنوی عطار (الهی‌نامه، اسرارنامه، منطق‌الطیر، مصیبت‌نامه)»، پژوهش زبان و ادبیات فارسی (علمی-پژوهشی)، شماره ۹، صص ۱۴۰-۱۱۵. حیدری، علی، (۱۳۸۶)، «تحول شخصیت در حکایات مشابه مولوی و عطار»، فصلنامه پژوهش‌های ادبی انجمن علمی زبان و ادبیات فارسی (علمی-پژوهشی)، شماره ۱۶، صص ۱۱۴-۹۳. تقوی، محمد-سلیمانان، حمیدرضا-قدیریان، اندیشه، (۱۳۸۶)، «درآمدی بر بوطیقای ساختگرا با نیم‌نگاهی به حکایاتی چند از منظومه‌های عطار نیشابوری»، فصلنامه تخصصی ادبیات فارسی دانشگاه آزاد مشهد، شماره ۱۳، صص ۱۲۱-۱۰۷. مدرسی، فاطمه، (۱۳۸۶)، «شطح عارف و گستاخی دیوانه در مثنوی‌های عطار»، نامه فرهنگستان، دوره ۹، شماره ۳، صص ۱۰۶-۸۴. نیک منش، مهدی، (۱۳۸۶)، «طرح سه دیدگاه در منطق‌الطیر عطار»، نشریه نثر پژوهی ادب فارسی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه شهید باهنر کرمان (علمی-پژوهشی)، دوره جدید، شماره ۲۲ (پیاپی ۱۹)، صص ۳۰۹-۲۹۱. خوشحال دستجردی، طاهره، (۱۳۸۶)، «عروج جسمانی پیامبر (ص) از دیدگاه عطار نیشابوری در منظومه اسرارنامه»، مطالعات عرفانی دانشگاه کاشان (علمی-پژوهشی)، شماره ۶، صص ۵۴-۳۵. محمدی، هاشم، (۱۳۸۷)، «از منظومه فنیکس تا منطق‌الطیر عطار و استرالیایا»، ادبیات عرفانی و اسطوره‌شناختی دانشگاه آزاد تهران جنوب (علمی-پژوهشی)، شماره ۱۲، صص ۹۸-۸۱. ساور سفلی، سارا، (۱۳۸۷)، «معرفی کتاب: الهی‌نامه عطار نیشابوری تصحیح محمدرضا شفیعی کدکنی»، آیین پژوهش، شماره ۱۱۳، صص ۷۹-۷۸. قلی‌زاده، حمید، (۱۳۸۷)، «بازخوانی داستان شیخ صنعان»، فصلنامه کاوش‌نامه زبان و ادبیات فارسی (علمی-پژوهشی)، سال نهم، شماره ۱۶، صص ۱۲۹-۱۶۲. مشتاق، زینب، (۱۳۸۷)، «بررسی و مطالعه تطبیقی منطق‌الطیر عطار و افسانه قرون هورگو»، پژوهش‌های ادبی انجمن علمی زبان و ادبیات فارسی (علمی-پژوهشی)، شماره ۱۹، صص ۱۵۳-۱۳۹. کاظم زاده، پروین، (۱۳۸۷)، «بلا از دیدگاه عطار نیشابوری و

	مولوی، اطلاعات حکمت و معرفت، شماره ۲۵، صص ۳۴-۲۷. شایگان فر، حمیدرضا، (۱۳۸۷)، «مأخذ داستان شیخ صنعان، اسطوره فراموشی و تذکر»، فصلنامه علوم انسانی دانشگاه الزهرا (س) (علمی-پژوهشی)، سال هجدهم، شماره ۷۳، صص ۱۱۴-۱۰۵. مدنی سربارانی، فاطمه، (۱۳۸۸)، «در جستجوی حقیقت و رستگاری: ردپای عرفان‌گرایی شرقی در نمایشنامه براند»، اثر ایسن با نگاهی بر منطق الطیر عطار، نمایش (انجمن هنرهای نمایشی ایران)، شماره ۱۱۶ و ۱۱۵، صص ۵۵-۵۲. پورنامداریان، تقی - بامشکی، سمیرا، (۱۳۸۸)، «مقایسه مشترک مثنوی و منطق الطیر با رویکرد روایت‌شناسی ساختگرا»، مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد (علمی-پژوهشی)، شماره ۱۶۵، صص ۲۶-۱. تقوی، محمد، (۱۳۸۹)، «از کعبه تا روم و بررسی تطبیقی داستان شیخ صنعان و فاوست گوته»، پژوهش‌های زبان و ادبیات فارسی دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه اصفهان (متن‌شناسی ادب فارسی) (علمی-پژوهشی)، دوره جدید، شماره ۲ (پیاپی ۶)، صص ۲۸-۱. محمودی، مریم، (۱۳۸۹)، «بررسی و تحلیل نماد «دریا» در آثار عطار»، پژوهشنامه ادبیات تطبیقی دانشگاه آزاد اسلامی واحد دهقان (علمی-پژوهشی)، شماره ۸، صص ۱۹۶-۱۷۳. اسفندیار، سبیکه، (۱۳۸۹)، «عنصر غالب «درد» در مصیبت‌نامه یکی از مختصات سبکی عرفانی عطار»، فصلنامه تخصصی سبک‌شناسی نظم و نثر فارسی (بهار ادب) (علمی-پژوهشی)، سال سوم، شماره چهارم، صص ۲۲۸-۲۰۷. رضی، احمد- بتلاب اکبر آبادی، محسن، (۱۳۸۹)، «منطق الطیر عطار و منطق گفتگویی»، متن پژوهشی ادبی دانشگاه علامه طباطبائی (علمی-پژوهشی)، شماره ۴۶، صص ۴۶-۱۹. فرخ‌نیا، رحیم- حیدری، زهرا، (۱۳۹۰)، «آستانه پیوند و شکاف اجتماعی در منطق الطیر»، جامعه‌شناسی هنر و ادبیات (علمی-پژوهشی)، شماره ۱، صص ۲۱۷-۱۸۹. قشقای، سعید، (۱۳۹۰)، «بررسی کهن‌الگوی سایه و انطباق آن با نفس در مثنوی‌های عطار»، فصلنامه ادبیات عرفانی و اسطوره‌شناختی دانشگاه آزاد واحد تهران جنوب (علمی-پژوهشی)، سال ۷، شماره ۲۵، صص ۱۶۶-۱۴۳. قبادی، حسینعلی - طاهری، قدرت‌الله - قاسم‌زاده، سید علی - فولادی، علی رضا، (۱۳۹۰)، «پیام‌های جهانی عطار برای مشکلات فکری انسان معاصر»، پژوهشنامه ادبیات تعلیمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد دهقان (علمی-پژوهشی)، شماره ۱۱، صص ۱۱۰-۸۷. مشتاق مهر، رحمان - برزی، اصغر، (۱۳۹۰)، «محتوا و ساختار در تذکره‌الاولیا عطار»، مجله زبان و ادب فارسی دانشگاه تبریز (علمی-پژوهشی)، شماره ۲۲۳، صص ۲۲۰-۱۹۱. حسینی، مریم، (۱۳۹۰)، «تقد کهن‌الگوی الهی‌نامه عطار»، کاوش‌نامه زبان و ادبیات فارسی دانشگاه یزد (علمی-پژوهشی) شماره ۲۳، صص ۳۶-۹۰. بزرگ بیگدلی، سعید - پور ابریشم، احسان، (۱۳۹۰)، «تقد و تحلیل حکایت شیخ صنعان براساس نظریه فرایند فردیت یونگ»، فصلنامه ادبیات عرفانی و اسطوره‌شناختی دانشگاه آزاد تهران جنوب (علمی-پژوهشی)، سال ۷، شماره ۲۳، صص ۳۸-۹. علی نژاد، ناصر - سلیمیان، سونا، (۱۳۹۱)، «کانون روایت در الهی‌نامه عطار براساس نظریه ژرار ژنت»، پژوهش‌های ادب عرفانی دانشگاه اصفهان (گوهر گويا) (علمی-پژوهشی)، شماره ۲۲، صص ۱۴۰-۱۱۳. کاظمی‌فر، معین، (۱۳۹۲)، «کارکرد سیاسی و اجتماعی دیوانگان دانا بر پایه حکایات مثنوی‌های عطار»، ادب‌پژوهی دانشگاه گیلان (علمی - پژوهشی)، شماره ۲۴، صص ۱۰۴-۸۳.
۲	پورنامداریان، محمدتقی، (۱۳۷۳)، «سیری در یک غزل عطار»، کیهان فرهنگی، شماره ۱۱۵، صص ۳۴-۲۸. زرقانی، سیدمهدی، (۱۳۸۵)، «تأویلی دیگر از حکایت شیخ صنعان»، مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد (علمی-پژوهشی)، شماره ۱۵۴، صص ۸۴-۶۳. مرندی، سید محمد. احمدیان، ناهید، (۱۳۸۵)، «کمدی الهی و منطق الطیر: نگاهی به تفاوت‌ها و شباهت‌ها»، پژوهش ادبیات معاصر جهان دانشگاه تهران (علمی - پژوهشی)، شماره ۳۳، صص ۱۶۶-۱۴۷. اشرف‌زاده، رضا، (۱۳۸۷)، «قدرت‌سنجی عارفانه عطار نیشابوری»، مجله شعر، شماره ۵۷، صص ۳۱-۲۴. امامی، فاطمه، (۱۳۸۹)، «عناصر داستانی حکایت زن پارسا در الهی‌نامه عطار»، پژوهشنامه ادب حماسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن (علمی-پژوهشی)، سال ششم، شماره ۱۰، صص ۳۷۱-۳۴۴. بتلاب اکبر آبادی، محسن - رضی، احمد، (۱۳۹۱)، «تحلیل ساختار روایی منظومه‌های عطار (الهی‌نامه، منطق الطیر و مصیبت‌نامه)»، متن‌پژوهی ادبی دانشگاه علامه طباطبائی (علمی-پژوهشی)، شماره ۵۴، صص ۳۰-۵. نزهت، بهمن، (۱۳۹۱)، «ترکیب ساختاری و درون‌مایه‌های عرفانی مثنوی مصیبت‌نامه عطار»، دو فصلنامه ادبیات عرفانی دانشگاه الزهرا (علمی-پژوهشی)، سال چهارم، شماره ۷، پاییز و زمستان ۱۳۹۱. صص ۱۵۹-۱۳۵. حسن‌لی، کاووس - مجرد، ساناز، (۱۳۹۱)، «سبک‌شناسی نشانه‌ها در پنج حکایت از مصیبت‌نامه عطار نیشابوری»، مجله شعرپژوهی دانشگاه شیراز (بوستان ادب) (علمی-پژوهشی)، سال چهارم، شماره دوم، پیاپی ۲۱، صص ۷۶-۴۹.

پژوهشگران در نگارش مقالات به مقاله‌های قبل از دهه هفتم ارجاعی نداده‌اند و از مجموع شش مقاله دهه هفتم (۱۳۷۰-۱۳۶۱) به یک مقاله، از مجموع پنجاه و هفت مقاله دهه هشتم (۱۳۸۰-۱۳۷۱) به چهار مقاله، از مجموع صد و هشتاد و نه مقاله دهه نهم (۱۳۹۰-۱۳۸۱) به سی مقاله و از مجموع صد و شش مقاله دهه دهم (۱۳۹۴-۱۳۹۱) به

یازده مقاله در زمینه عطارپژوهی استناد کرده‌اند. مقالات دانشگاهی با مجموع سی و هفت مقاله بیشترین سهم را داشته‌اند. در میان مجلات دانشگاهی مجله پژوهش‌های ادبی دانشگاه تربیت مدرس و مجله ادبیات عرفانی و اسطوره‌شناختی دانشگاه آزاد اسلامی تهران جنوب هر کدام با سه مقاله و مجلات جستارهای ادبی دانشگاه فردوسی مشهد، کاوش‌نامه دانشگاه یزد، متن‌پژوهی ادبی دانشگاه علامه طباطبائی و مطالعات عرفانی دانشگاه کاشان هر کدام با دو مقاله بیشترین استناد را داشته‌اند. در میان مجلات غیر دانشگاهی مجله نامه فرهنگستان با پنج مقاله پراستنادترین مجله بوده‌است.

۳. نتیجه‌گیری

براساس مطالب ذکر شده در این جستار و در راستای تأیید فرضیه‌های پژوهش این نتایج حاصل می‌شود که پژوهشگران برای بررسی، نکته‌یابی، تحلیل و یافتن نکات ادبی در مقالات نوشته شده درباره عطار و آثارش، به منطق‌الطیر به دلیل پختگی در محتوا و ساختار، کثرت و تنوع مضمونی کلام و همچنین تدریس در دانشگاه توجه زیادی کرده‌اند. در نتیجه مقالات مربوط به منطق‌الطیر با ۱۵۹ مقاله (۴۲،۴٪) در صدر قرار دارند و سپس الهی‌نامه با ۶۰ مقاله (۱۶،۰۰٪)، مصیبت‌نامه با ۵۵ مقاله (۱۴،۶۶٪)، سرارنامه با ۴۴ مقاله (۱۱،۷۳٪)، تذکره‌الاولیا با ۳۷ مقاله (۹،۸۶٪)، دیوان غزلیات با ۲۲ مقاله (۵،۸۶٪) آثار منسوب به عطار (پندنامه، فتوت‌نامه و...) با ۶ مقاله (۱،۶٪) و مختارنامه (رباعیات) با ۳ مقاله (۰،۸٪) در رده‌های بعدی قرار دارند.

از نظر رویکرد موضوعی مقالات گستره عطارپژوهی به شش دسته تقسیم شده‌اند که عبارتند از: مقالات مقایسه‌ای و تطبیقی ۱۲۳ مقاله (۳۲،۸٪)، مقالات نکته‌یاب ۱۱۳ مقاله (۳۰،۱۳٪)، مقالات نظریه‌محور ۶۵ مقاله (۱۷،۳۴٪)، مقالات مربوط به شناسایی و بررسی آثار عطار ۳۹ مقاله (۱۰،۴٪)، مقالات نسخه‌شناسی ۱۸ مقاله (۴،۸٪)، مقالات زندگی‌نامه‌ای ۱۷ مقاله (۴،۵۳٪) که هر دسته شامل موضوعات متعدد و متنوعی است. پراکندگی مقالات در مجلات مختلف نیز حاکی از این است که با رویکردها و دیدگاه‌های متفاوتی می‌توان آثار عطار را بازخوانی کرد و همچنین نشان می‌دهد که عطار هم به تنوع‌بخشی به آثارش توجه داشته است.

این آمار نشان می‌دهد که قابلیت‌های هنری و زبانی و اشتغال بر مباحث فکری و معرفتی گوناگون در آثار عطار عامل و زمینه‌ای برای جلب توجه بسیاری از پژوهشگران داخلی و خارجی بوده است. این تأثیرگذاری‌ها زمینه ورود جدی و علمی به حوزه عطارپژوهی از منظر ادبیات تطبیقی و مقایسه آثار عطار با شاعران و نویسندگان سایر ملل را فراهم کرده است. اهمیت بُعد عرفانی آثار عطار برای پژوهشگران نسبت به سایر ابعاد باعث شده پژوهشگران کمتر به مسایل میان‌رشته‌ای آثار وی توجه داشته باشند و توجه به نکات عرفانی در مقالات چشمگیر است. غلبه نگرش‌های ساختارگرایانه و فرمالیستی به آثار عطار سبب شده هر چه مقالات به سال‌های اخیر نزدیک می‌شوند، شاهد نگرش مقاله‌هایی با چهارچوب‌های نظری و با معرفی رویکردهای نوین تحلیلی مانند نشانه‌شناسی، بینامتنیت و تحلیل گفتمان هستیم. مقالات متعدد درباره تصحیح‌های آثار عطار بیانگر آن است که پراکندگی زیادی در نسخه‌ها و تصحیح‌های عطار هست و پس از تصحیح‌های شفيعی کدکني شاهد مقالاتی هستیم که به برتری تصحیحات او نسبت به دیگر تصحیحات پرداخته‌اند.

در جمع‌بندی مقالات از لحاظ کمی مشخص شد که بسامد مقالات نوشته شده در حوزه عطارپژوهی از سال ۱۳۸۲ به بعد رشد کمی داشته است. از مجموع ۳۷۵ مقاله، ۲۱۷ مقاله (۵۷٫۸۶٪) به سال‌های پس از چاپ تصحیح‌های شفيعی کدکني (۱۳۸۶ بعد) از آثار عطار اختصاص یافته است که این امر سبب شد تا بسامد نگارش مقاله‌های گستره عطارپژوهی در سال‌های اخیر رشد قابل ملاحظه‌ای پیدا کند. علاوه بر این، رشد کمی و کیفی مراکز آموزش عالی و دانشجویان و پژوهشگران خصوصاً در مقاطع ارشد و دکتری، افزایش تعداد مجلات علمی-پژوهشی و مجلات علمی و ادبی، تدریس منطق/الطیر در مقاطع کارشناسی، برگزاری همایش‌های علمی و کنفرانس‌ها در دانشگاه‌ها و به‌ویژه اختصاص روز ۲۵ فروردین‌ماه در تقویم ملی به نام عطار و بزرگداشت عطار در آن روز سبب افزایش کمی مقاله‌های مربوط به عطار و آثار وی در سال‌های اخیر شده است.

پس از بررسی‌های ساختاری مشخص شد که ۱۰۰٪ مقاله‌های تدوین شده در سال‌های ۱۳۳۵ تا ۱۳۸۱، دارای ساختار علمی کاملی نیستند و از ۸۰ مقاله‌ای که بین سال‌های ۱۳۰۰ تا پایان ۱۳۸۰ نوشته شده، یک مقاله (۱٫۲۵٪) دارای چکیده، (۰٫۰۰٪) دارای کلیدواژه، یک مقاله (۱٫۲۵٪) دارای مقدمه، دو مقاله (۲٫۵٪) دارای نتیجه، چهار مقاله (۰٫۵٪) دارای فهرست منابع و مآخذ مستقل هستند.

در اغلب مقاله‌های نوشته‌شده در سال‌های ۱۳۸۱ تا پایان ۱۳۹۴ روش و ساختار علمی و دانشگاهی متداول مقاله‌نویسی رعایت شده است. به طوری‌که در سال‌های ۱۳۸۱ تا ۱۳۹۰، ۱۲۳ مقاله (۶۵٫۷٪) دارای چکیده، ۱۱۹ مقاله (۶۲٫۹۶٪) دارای کلیدواژه، ۱۱۸ مقاله (۶۲٫۴۳٪) دارای مقدمه، ۱۰۷ مقاله (۵۶٫۶۱٪) دارای نتیجه‌گیری و ۱۲۳ مقاله (۶۵٫۷٪) دارای فهرست منابع و مآخذ هستند.

در مقاله‌های سال‌های ۱۳۹۱ تا پایان ۱۳۹۴، ۱۰۳ مقاله (۹۷٫۱۶٪) دارای چکیده، ۱۰۰ مقاله (۹۴٫۳۳٪) دارای کلیدواژه، ۱۰۱ مقاله (۹۵٫۲۸٪) دارای مقدمه، ۱۰۱ مقاله (۹۵٫۲۸٪) دارای نتیجه‌گیری، ۱۰۵ مقاله (۹۹٫۰۵٪) دارای فهرست منابع و مآخذ هستند.

در مجموع از میان ۳۷۵ مقاله نوشته شده در گستره عطارپژوهی، از سال ۱۳۰۰ تا پایان سال ۱۳۹۴، ۲۲۷ مقاله (۶۰٫۵۳٪) دارای چکیده، ۲۱۹ مقاله (۵۸٫۴٪) دارای کلیدواژه، ۲۲۰ مقاله (۵۸٫۶۶٪) دارای مقدمه، ۲۱۰ مقاله (۵۶٪) دارای نتیجه‌گیری، ۲۳۲ مقاله (۶۱٫۸۶٪) دارای فهرست منابع و مآخذ هستند؛ بنابراین، مقالات از سال ۱۳۸۱، اغلب ساختار علمی- دانشگاهی متداول را دارند.

از مجموع ۳۷۵ مقاله بررسی‌شده ۴۶ مقاله (۱۲٫۲۶٪) در مقالات دیگر بازتاب داشته است و از این میان ۳۸ مقاله (۱۰٫۱۳٪) تنها یک‌بار در مقالات دیگر بازتاب یافته‌اند و ۸ مقاله (۲٫۱۳٪) دیگر هر کدام در دو مقاله دیگر بازتاب داشته‌اند. پژوهشگران در نگارش مقالات به مقاله‌های عطارپژوهی قبل از دهه هفتم ارجاعی نداده‌اند. از مجموع شش مقاله دهه هفتم (۱۳۷۰-۱۳۶۱) به یک مقاله (۱۶٫۶۶٪)، از مجموع پنجاه و هفت مقاله دهه هشتم (۱۳۸۰-۱۳۷۱) به چهار مقاله (۷٫۰۲٪)، از مجموع صد و هشتاد و نه مقاله دهه نهم (۱۳۹۰-۱۳۸۱) به سی مقاله (۱۵٫۸۷٪) و از مجموع صد و شش مقاله دهه دهم (۱۳۹۴-۱۳۹۱) به یازده مقاله (۱۰٫۳۸٪) در زمینه عطارپژوهی استناد کرده‌اند. مقالات دانشگاهی با مجموع سی و هفت مقاله بیشترین سهم را داشته‌اند. در میان مجلات دانشگاهی مجله

پژوهش‌های ادبی دانشگاه تربیت مدرس و مجله ادبیات عرفانی و اسطوره‌شناختی دانشگاه آزاد اسلامی تهران جنوب هر کدام با سه مقاله و مجلات جستارهای ادبی دانشگاه فردوسی مشهد، کاوش‌نامه، دانشگاه یزد، متن‌پژوهی ادبی دانشگاه علامه طباطبائی و مطالعات عرفانی دانشگاه کاشان هر کدام با دو مقاله بیشترین استناد را داشته‌اند. در میان مجلات غیردانشگاهی مجله نامه فرهنگستان با پنج مقاله پراستنادترین مجله بوده‌است.

نقد و بررسی و آسیب‌شناسی کارنامه عطارپژوهی در حیطه مقالات علاوه بر نشان دادن روند سنت پژوهش به رشد کیفی تحقیقات، شناساندن نقاط قوت و بر طرف کردن نقاط ضعف، نشان دادن موضوعاتی که پژوهشگران کمتر به آن توجه کرده‌اند و جلوگیری از تکرار و موازی‌کاری در نگارش مقالات کمک خواهد کرد. از این رو طراحی وب سایت یا نرم افزاری که این پژوهش را به صورت مجازی در دسترس پژوهشگران حوزه عطارشناسی قراردهد؛ ارزیابی مقالات را تسهیل کرده و باعث صرفه‌جویی در وقت و هزینه‌های پژوهشگران خواهد شد.

یادداشت‌ها

۱- برای تهیه و جمع‌آوری مقالات از سایت‌های: پایگاه استنادی علوم جهان اسلام، پرتال جامع علوم انسانی، جهاد دانشگاهی، مگ ایران و نورمگز استفاده شده است.

۲- مکتب فرانسوی در اواخر قرن ۱۸ و اوایل قرن ۱۹ میلادی پا به عرصه نهاده و نخستین و مهم‌ترین مکتب در ادبیات تطبیقی جهان محسوب می‌گردد. از دیدگاه مکتب فرانسه، وظیفه ادبیات تطبیقی، رصد کردن پدیده‌های ادبی و قراردادن آن‌ها در چهارچوبه‌ای مشخص از تاریخ ادبیات است و کار آن ارزشیابی و قضاوتی دور از ذوق و درک جمال و زیبایی هنری نیست. توجه به رابطه تاریخی دو اثر مهم‌ترین ویژگی مکتب فرانسوی است. همچنین ضرورت اثرگذاری و اثرپذیری از اصول این مکتب است. در مکتب فرانسوی اصولاً حوزه کار ادبیات تطبیقی به روابط تأثیر و تأثر محدود می‌گردد. در مکتب فرانسه تنها زبان تعیین می‌کند یک ادبیات قابلیت مقایسه با ادبیات دیگر را دارد؛ از این رو ادبیات تطبیقی فقط در حوزه دو زبان و دو ادبیات متفاوت امکان دارد. (ساجدی، ۱۳۸۶: ۵۶-۵۴ و سالمن، ۱۳۹۳: ۵۳).

۳- محققان مکتب امریکایی پس از جنگ جهانی دوم در واکنش به مکتب فرانسوی، آن را بنیان نهند. در این مکتب، ادبیات تطبیقی تعریف و دامنه گسترده‌تری پیدا کرده و انواع اشتراکات آثار، جدا از پس‌زمینه تاریخی بررسی می‌شود. طبق تعریف این مکتب، مطالعه ادبیات، فراتر از محدوده‌های یک کشور خاص است و روش آن نقد مستقیم و بی‌واسطه ادبیات بدون تکیه بر آثار ادبی خاص و ارتباط تاریخی میان آثار است. این مکتب نه تنها روند ادبیات تطبیقی را از تاریخ‌گرایی به نظریه و نقد ادبی تغییر داد، بلکه با تأکید بر تمامیت ادبیات، حوزه تحقیق در این شاخه از دانش بشری را که قبلاً محدود به ادبیات غرب بود، توسعه بخشید و ادبیات شرق را نیز دربرگرفت. (عنیمی هلال، ۱۳۷۳: ۲۸-۲۳ / ندا، ۱۳۸۳: ۳۰-۲۹).

منابع

- تجلیل، جلیل؛ احمدی، شهرام، (۱۳۸۲)، «مفاهیم اخلاقی در چهار منظومه عطار (اسرارنامه، الهی‌نامه، منطق‌الطیر و مصیبت‌نامه)»، مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران، صص ۳۰-۱۱.
- خوشحال دستجردی، طاهره، (۱۳۸۲)، «بازتاب مفهوم قرآنی صبر در آثار عطار نیشابوری»، مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه اصفهان، شماره ۳۳ و ۳۲، صص ۱۰۲-۷۳.
- دستان، م- (۱۳۴۰)، «عطار و الهی نامه او»، کاوش، شماره ۴، صص ۵۵-۵۴.
- ساجدی، طهمورث، (۱۳۸۶)، از ادبیات تطبیقی تا نقد ادبی، امیرکبیر: تهران.

سالمن پراور، زیگبرت، (۱۳۹۳)، درآمدی بر مطالعات ادبی تطبیقی، ترجمه علیرضا انوشیروانی، مصطفی حسینی، سمت: تهران.

شفیعی کدکنی، محمدرضا، (۱۳۸۹)، مقدمه تصحیح منطق الطیر، تهران: سخن.
 عبد الامیر، سلیم، (۱۳۳۵)، «شیخ صنعان»، مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تبریز، شماره ۳۹، صص ۴۱۶-۳۹۴.
 غنیمی هلال، محمد، (۱۳۷۳)، ادبیات تطبیقی، ترجمه سید مرتضی آیت‌الله‌زاده شیرازی، امیرکبیر: تهران.
 فتوحی رودمجنی، محمود (۱۳۹۳)، آیین نگارش مقاله علمی - پژوهشی، انتشارات سخن: تهران.
 فضلی، قادر، (۱۳۸۱)، «رهبری و رهروی در منطق الطیر عطار»، مجله علوم سیاسی دانشگاه باقر العلوم (ع) (علمی - ترویجی)، شماره ۱۷، صص ۲۳۰-۲۱۳.

قبول، احسان، یا حقی محمدجعفر؛ محمد یاری، اشرف، (۱۳۹۵)، «بررسی میزان رشد تفکر انتقادی دانشجویان رشته زبان و ادبیات فارسی (مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه فردوسی مشهد)»، فصلنامه نقد ادبی (علمی - پژوهشی)، سال نهم، شماره ۳۳، صص ۲۰۵-۱۷۷.

کریمیان، نادر، (۱۳۷۴)، کتاب‌شناسی عطار نیشابوری، تهران: سازمان میراث فرهنگی کشور.
 کمپانی زارع، مجتبی، (۱۳۹۳)، «عطارپژوهی شفعی کدکنی (سیری در مجموعه آثار عطار نیشابوری به کوشش دکتر شفعی کدکنی)»، کتاب ماه دین (خانه کتاب)، شماره ۶ (پیاپی ۱۹۸)، صص ۳۵-۳۲.
 مرتضوی، منوچهر، (۱۳۳۵)، «یادداشتی درباره تأثیر خواجه حافظ از داستان شیخ صنعان»، مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی تبریز، شماره ۳۹، صص ۳۹۳-۳۶۲.

مصطفوی سبزواری، رضا، (۱۳۷۵)، «کتاب‌شناسی عطار در هندوستان ۱»، نامه پارسی، شماره ۱، صص ۳۰۴-۲۵۵.
 مصطفوی سبزواری، رضا، (۱۳۷۵)، «کتاب‌شناسی عطار در هندوستان ۲»، نامه پارسی، شماره ۲، صص ۳۲۶-۲۸۷.
 میرانصاری، علی، (۱۳۸۳)، کتاب‌شناسی شیخ فریدالدین عطار نیشابوری، انتشارات انجمن آثار و مفاخر فرهنگی: تهران.
 ندا، طه، (۱۳۸۳)، ادبیات تطبیقی، ترجمه هادی نظری منظم، نشر نی: تهران.

References

- Abdul Amir, S. (1956). Sheikh San'an. *Journal of the Faculty of Literature and Humanities, University of Tabriz*, 39, 394-416. [In Persian]
- Dastan, M. (1961). Attar and His Work *Elahinameh*. *Kavosh*, 4, 54-55. [In Persian]
- Fazli, G. (2002). Leadership and Following in Attar's 'The Conference of the Birds'. *Journal of Political Sciences, Baqer al-Olum University*, 17, 213-230. [In Persian]
- Fotouhi Rudmajani, M. (2014). *Principles of Writing Research Articles*. Tehran: Sokhan Publications. [In Persian]
- Ghabool, E., Yahaghi, M. J., & Mohammad Yari, A. (2016). Examining the Development of Critical Thinking Among Persian Language and Literature Students: The Case of Students of Ferdowsi University of Mashhad). *Literary Criticism Quarterly*, 9(33), 177-205. [In Persian]
- Ghoneimi Helal, M. (1994). *Comparative Literature* (S. M. Ayatollahzadeh Shirazi, Trans.). Tehran: Amir Kabir. [In Persian]
- Karimian, N. (1995). *Bibliography of Attar of Nishapur*. Tehran: Cultural Heritage Organization of Iran. [In Persian]

- Khoshhal Dastjerdi, T. (2003). The reflection Of the Quranic Concept of Patience in The Works of Attar of Nishapur. *Journal of the Faculty of Literature and Humanities, University of Isfahan*, 32–33, 73–102. [In Persian]
- Kompani Zare, M. (2014). Shafiei Kadkani's Attar studies: A Survey of Attar of Nishapur's Collected Works edited by Dr. Shafiei Kadkani. *Ketab Mah Din (Khaneh Ketab)*, 198, 32–35. [In Persian]
- Miransari, A. (2004). *Bibliography of Sheikh Fariduddin Attar of Nishapur*. Tehran: Cultural Works and Honors Organization Publications. [In Persian]
- Mortazavi, M. (1956). A Note on the Influence of Khwaja Hafiz on The Story of Sheikh San'an. *Journal of the Faculty of Literature and Humanities, Tabriz University*, 39, 362–393. [In Persian]
- Mostafavi Sabzevari, R. (1996). Bibliography of Attar in India (Part 1). *Nama-ye Parsi*, 1, 255–304. [In Persian]
- Mostafavi Sabzevari, R. (1996). Bibliography of Attar in India (Part 2). *Nama-ye Parsi*, 2, 287–320. [In Persian]
- Neda, T. (2004). *Comparative Literature* (H. Nazari Monazam, Trans.). Tehran: Ney Publications. [In Persian]
- Sajedi, T. (2007). *From Comparative Literature to Literary Criticism*. Tehran: Amir Kabir. [In Persian]
- Salomon Prawer, S. (2014). *An Introduction to Comparative Literary Studies* (A. Anoushirvani & M. Hosseini, Trans.). Tehran: SAMT. [In Persian]
- Shafiei Kadkani, M. R. (2010). *Introduction to the Revised Version of 'The Conference of the Birds'*. Tehran: Sokhan. [In Persian]
- Tajlil, J., & Ahmadi, S. (2003). Moral Concepts in Four Works of Attar (*Asrarnameh, Elahinameh, Mantiq al-Tayr, and Mosibatnameh*). *Journal of the Faculty of Literature and Humanities, University of Tehran*, 11–30. [In Persian]